

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Lyömättömän Linjan perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön avopalvelu- mallin kehittämishanke

Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluiden
työntekijöiden kokemuksia hankkeesta

Vesa Suokas

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Lyömättömän Linjan perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön avopalvelumallinen kehittämishanke - Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluiden työntekijöiden kokemuksia hankkeesta

Suokas Vesa
Sosionomi
Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2018

Vesa Suokas

**Lyömättömän Linjan perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön avopalvelumallin kehittämishanke -
Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluiden työntekijöiden kokemuksia hankkeesta**

Vuosi 2018 Sivumäärä 71

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tutkittua tietoa ja kehittämisideoita Paasikiven Nuorisokylän Säätiön toteuttaman Lyömätön Linja Keravalla 2016-2018 projektin kehittämisen tueksi. Lyömättömän Linjan perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön avopalvelumallia rakennetaan tiiviissä yhteistyössä Keski-Uudenmaan kuntien kanssa. Tässä opinnäytetyössä selvitetään Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluiden työntekijöiden kokemuksia yhteistyön lähtökohdista ja Lyömättömän linjan projektityöntekijöiden kanssa tehdyn yhteistyön kautta saavutetuista hyödyistä. Yhteistyöhön kuuluu muun muassa kunnan työntekijöille annettava neuvonta, työparityöskentely ja asiakasohjaus. Lisäksi opinnäytetyössä selvitetään kehittämistarpeita, jotka liittyvät perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön tehostamiseen. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys perustuu sosiaalialan moniammatillisen yhteistyöhön asiakkaan kohtaamisen ja interventioiden näkökulmasta. Viitekehys koostuu aiheen kannalta olennaisista aiemmista tutkimuksista ja relevantista kirjallisuudesta sekä kansainvälisistä sopimuksista ja kansallisista ohjeistuksista. Opinnäytetyössä on myös ihmisoikeudellinen näkökulma, koska perhe- ja lähisuhdeväkivallan torjuminen tähtää henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden suojaamiseen sekä yhteiskunnan ja perhekohtaisen turvallisuuden takaamiseen. Opinnäytetyö on muodoltaan tutkimuksellinen ja se toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena.

Opinnäytetyö osoitti, että Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluissa koettiin tärkeäksi lähteä kehittämään perhe ja lähisuhdeväkivaltatyötä. Tarve väkivaltatyön kehittämiseksi on syntynyt perhe- ja lähisuhdeväkivalta ilmiön yleisyyden ja laajuuden seurauksena. Tämän vuoksi kuntaan on perustettu lähisuhdeväkivaltatyön tukiryhmä, jossa Lyömätön Linja on edustettuna. Yhteistyö Lyömättömän Linjan kanssa on tutkimuksen mukaan tuonut oleellista lisäarvoa tukiryhmän toimintaan sekä Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluissa tehtävään perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvään asiakastyöhön. Yksi opinnäytetyön tuloksista on se, että Lyömättömän Linjan väkivaltatyöhön liittyvä erityisosaaminen ja joustava yhteistyö kunnan kanssa ovat rikastuttaneet kunnassa tehtävää perhe- ja lähi-suhdeväkivaltatyötä monella tavoin. Vaikka Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluista löytyy paljon perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvää osaamista, on tutkittu yhteistyö osoittautunut haastateltujen työntekijöiden mukaan hyödylliseksi. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta ilmiön monimuotoisuuden vuoksi tiedon päivittämistä ja kertaamista pidettiin tärkeänä kokeneidenkin työntekijöiden kohdalla. Lisäksi tarvitaan väkivaltatyöhön erikoistuneita palveluita ja yhteistyömuotoja, jotka tukevat yleisemmällä tasolla toimivia kunnan palveluita. Hankkeen kautta saatavilla oleva potentiaalinen hyöty ei kuitenkaan ole vielä täysimääräisesti käytössä. Erityisesti tarvitaan tietoisuuden lisäämistä Lyömättömän Linjan tarjoamista väkivaltatyöhön erikoistuneista palveluista yhteistyön tuoman lisäarvon hyödyntämiseksi kattavammin.

Asiasanat: perheväkivalta, parisuhdeväkivalta, lähisuhdeväkivalta

Vesa Suokas

Lyömätön Linja´s development project of an outpatient service model against domestic violence - The perspective of family and social services employees' in Nurmijärvi municipality

Year 2018

Pages

71

The main objective of this Bachelor's thesis was to research and propose developmental ideas for the Lyömätön Linja Keravalla 2016-2018 project which is conducted by Paasikiven Nuorisokylä foundation. This outpatient service model against domestic violence is being generated in close cooperation with the municipalities located on Central Uusimaa. The research concentrates on the experiences of families and social services employees of the Nurmijärvi municipality. The objective of the study was to highlight employees' experiences of the initial cooperation process and the potential benefits of collaboration with the Lyömätön Linja project workers. Cooperation includes, among other things, counselling for employees, possibility of meeting clients together with a project worker and client case management. The third objective of the study was to explore potential needs and solutions to promote the development of work against domestic violence. The theoretical framework of the thesis was based on multi-professional co-operation in the social field from the point of view of client encounters and interventions. The theoretical framework consisted of previous studies and relevant literature as well as international conventions and national guidelines. This thesis also had a human rights perspective since combating domestic violence aims at protecting personal freedom and integrity and ensuring social and family security. This research-based Bachelor's thesis was conducted using qualitative research method.

The thesis demonstrated that family and social services in the Nurmijärvi municipality has highlighted the importance of elaborate actions against domestic violence due to the extent of the phenomenon. Therefore, the municipality of Nurmijärvi has set up a domestic violence support group, which coordinates their work against domestic violence. Lyömätön Linja is represented in the support group. According to the study cooperation with the Lyömätön Linja had brought essential added value to the support group's operations and to the domestic violence related client work in the family and social services. According to the study, Lyömätön Linja's special expertise in the work against violence and flexible cooperation with the municipality had enriched the work against domestic violence in many ways. The workers at the family and social services had a lot of knowledge of domestic violence. However, due to the diversity of the phenomenon, updating and repetition of knowledge was viewed as important even for experienced workers. Specialized services are needed, because those services support the basic social services which operates at a more general level. According to the results of this study, adding awareness of specialized services offered by the Lyömätön Linja is still needed to further enhance co-operation and utilizing added value on a larger scale.

Keywords: domestic violence, intimate partner violence, intimate violence

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Toimintaympäristön kuvaus	8
2.1	Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön avopalvelumalli	8
2.2	Lastensuojelun tukitoimet ja perhetyö	10
2.3	Nurmijärven lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtajan haastattelu.....	11
3	Kansainväliset sopimukset, kansalliset ohjeet ja lainsäädännöllisiä näkökulmia	14
3.1	Kansainväliset sopimukset ja kansalliset ohjeet	14
3.2	Lainsäädäntö.....	15
4	Perhe- ja lähisuhdeväkivallan kohtaaminen sosiaalialan ammatillisessa työssä	17
4.1	Koulutus ja tarvittava osaaminen	18
4.2	Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistaminen	19
4.3	Puheeksi ottaminen	20
4.4	Interventiot ja palvelut	22
4.5	Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyöstä tutkittua	23
5	Väkivalta ilmiönä	25
5.1	Käsitteiden kuvaus.....	26
5.2	Tilastotietoa perhe- ja lähisuhdeväkivallasta.....	26
5.3	Miehiin kohdistuva perhe- ja lähisuhdeväkivalta.....	29
5.4	Lapsi perheväkivallan uhrina.....	30
5.5	Väkivallan vaikutus uhrien elämään	31
6	Tutkimusasetelma	31
6.1	Tutkimuskysymykset.....	32
6.2	Tutkimuksen kohderyhmä ja ajallinen rajaus.....	32
6.3	Tutkimuksen toteuttaminen	33
6.4	Teemahaastattelu	34
6.5	Aineiston analysointi	35
6.6	Tutkimuksen luotettavuus ja eettinen arviointi	36
7	Tutkimuksen tulokset	37
7.1	Haastatteluun osallistuneiden taustatiedot	38
7.2	Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvä ammatillinen osaaminen	38
7.3	Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistaminen	39
7.4	Perhe- ja lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen	41
7.5	Toimintaohjeet epäiltäessä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa	43
7.6	Perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolille tarjolla olevien palveluiden kattavuus	43
7.7	Projektiin liittyvä yhteistyö ja sen tuoma lisäarvo yksikön toimintaan	44
7.8	Lyömättömän Linjan tarjoamien palveluiden tarve kunnassa	46

7.9	Väkivaltatyön ja Lyömättömän Linjan kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen	47
8	Johtopäätökset	49
8.1	Lyömättömän Linjan kanssa tehdyn yhteistyön lähtökohdat	50
8.2	Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvä ammatillinen osaaminen	50
8.3	Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistaminen	51
8.4	Puheeksi ottaminen	53
8.5	Toimintaohjeet epäiltäessä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa	54
8.6	Lyömättömän Linjan tarjoamien palveluiden tarve kunnassa	55
8.7	Projektiin liittyvä yhteistyö ja sen tuoma lisäarvo yksikön toimintaan	56
8.8	Väkivaltatyön ja Lyömättömän Linjan kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen	56
9	Pohdinta	58
9.1	Opinnäytetyö prosessi	59
9.2	Opinnäytetyön tuottama hyöty ja jatkotutkimusaiheet	60
	Lähteet	61
	Taulukot	67
	Liitteet	68

1 Johdanto

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on huomattava kansanterveydellinen ongelma, joka vaikuttaa negatiivisesti erityisesti väkivallan kokijoihin, mutta myös väkivallan tekijöihin (THL. 2017a). Kyseessä on maailmanlaajuinen ongelma, joka koskettaa ihmisiä kaikissa yhteiskuntaluokissa ja kaikissa ikäryhmissä (Pääkaupunkiseudun turvakoti ry). Ensi- ja turvakotien liiton (2018) mukaan avuntarvitsijoiden määrä on noussut ennätyslukemiin. Suurin asiakasmäärän kasvu on tapahtunut väkivallan vaikutuspiirissä olleiden lasten avopalveluissa. Liiton teettämän tutkimuksen mukaan kuntapäätäjien mielestä ongelmien ehkäisyyn ei ole investoitu riittävästi.

Paasikiven Nuorisokylän Säätiön toteuttaman Lyömätön Linja Keravalla 2016-2018 projektin tavoitteena on luoda Keski-Uudellemaalle matalan kynnyksen periaatteella toimiva laadukas avopalvelumalli perhe- ja lähisuhdeväkivallan katkaisemiseksi, siitä toipumisen tueksi ja väkivallan ennalta ehkäisemiseksi. Keski-uudeltaomaalta on puuttunut tämänkaltainen työmuoto, jonka vuoksi asiantilaan halutaan muutosta käynnissä olevan hankkeen kautta. Hankkeen avulla pyritään kohdistamaan apu kokonaisvaltaisesti perhe- ja lähisuhdeväkivallan kaikkien osapuolien auttamiseksi. Projekti toteutetaan yhteistyössä Lyömätön Linja Espoossa ry:n kanssa ja sitä rahoittaa Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus (STEA). Projekti työskentelee tiiviissä yhteistyössä Keski-Uudenmaan kuntien kanssa.

Asiakastyöstä kerätyn tiedon ja palautteen sekä hankkeesta saadun kokemuksen pohjalta on tarkoitus kehittää kirjatut toimintamallit perhe- ja lähisuhdeväkivallan katkaisemiseksi, siitä toipumisen tueksi ja väkivallan ennalta ehkäisemiseksi. Tässä opinnäytetyössä keskitytään Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluiden työntekijöiden kokemuksiin yhteistyön lähtökohdista ja yhteistyön tuottamista hyödyistä Lyömättömän linjan projektityöntekijöiden kanssa. Lisäksi selvitetään kehittämistarpeita perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämiseksi.

Valitsin opinnäytetyön aiheen, koska perhe- ja lähisuhdeväkivalta on laaja ja vakava sekä aina ajankohtainen sosiaalinen ongelma. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn kehittämiseen osallistuminen on mielestäni tärkeää ja merkityksellistä. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa ja kehittämisideoita Paasikiven Nuorisokylän Säätiön toteuttaman Lyömätön Linja Keravalla 2016-2018 projektin perhe- ja lähisuhdeväkivallan avopalvelumallin kehittämisen tueksi. Lisäksi projektin jatkon suunnittelussa on mahdollista hyödyntää opinnäytetyön tuottamaa tietoa ja kehittämisideoita. Valmista opinnäytetyötä on mahdollista käyttää laajemminkin perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön tietolähteenä.

2 Toimintaympäristön kuvaus

Tässä luvussa esittelen ensin Lyömättömän Linjan avopalvelumalli hanketta ja siihen liittyviä osa-alueita. Lisäksi kuvailen lyhyesti lastensuojelun tukitoimia ja perhetyötä, jotka liittyvät olennaisesti Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluissa tutkimuksen kohteena olevien työntekijöiden toimintaympäristöön. Haastattelin opinnäytetyöhön liittyvän taustatiedon keräämiseksi myös Nurmijärven lastensuojelusta vastaavaa sosiaalityön johtajaa. Luvussa on mukana kooste kyseisestä haastattelusta, joka antaa lukijalle kattavan käsityksen Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluiden ja Lyömättömän Linjan tekemästä yhteistyöstä.

2.1 Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön avopalvelumalli

Lyömättömän Linjan Keravalla sijaitseva palvelukeskus tarjoaa palveluita Keski-Uudenmaan asukkaille. Palvelukeskuksessa työskentelee neljä väkivaltatyön asiantuntijaa. Toiminnan toteuttajana on lastensuojelutyötä sekä perhekuntoutusta tekevä Paasikiven Nuorisokylän säätiö. Palvelukeskuksen asiakkaista noin puolet tulee hakemaan apua omasta aloitteestaan ja puolet poliisin, kuntien lastensuojelun tai jonkin muun tahon ohjaamana. (Lyömätön Linja 2018.)

Lyömätön Linja Keravalla Perheväkivaltatyön avopalvelumalli on muodostettu Lyömätön Linja Espoossa ry:n kehittämän ”Lyömätön tie” väkivallan katkaisuohtelman sekä Keski-Uudella maalla vuodesta 2013 tehdyn kehittämistyön pohjalta. Lyömätön Linja Keravalla perheväkivaltatyön avopalvelumallissa pyritään huomioimaan kaikkien perheenjäsenten avuntarve ja saattamaan heidät avun piiriin. Asiakkaille ja yhteistyökumppaneille maksuttomiin palveluihin kuuluu puhelimen tai sähköpostin välityksellä tapahtuvan auttamisen lisäksi kriisivastaanotto ja yksilötyö sekä vertaistukeen perustuvat ryhmäohjelmat väkivallan kokijoille sekä väkivaltaa käyttäneille. (Sirkiä 2018.)

Lyömätön Linja Keravalla projektin toteuttama perheväkivaltatyön avopalvelumalli koostuu kolmesta eri asiakaspolusta, joita ovat 1. Lyömätön tie väkivallan katkaisuohtelma, 2. Kokijan polku sekä 3. Lapsen polku, joka on suunnattu väkivaltaa kokeneille tai sitä todistaneille lapsille. Perheväkivaltatyön avopalvelumallin toiminnan tavoitteena on väkivaltaa käyttäneen henkilön auttaminen ja tukeminen väkivaltaisten toimintatapojen katkaisemisessa ja sen ennalta ehkäisemisessä. Toisena yhtä tärkeänä tavoitteena on väkivaltaa kokeneiden henkilöiden auttaminen ja tukeminen väkivallasta ja sen aiheuttamista oireista selviytymisessä sekä väkivallalta suojautumisessa tulevaisuudessa. Toiminnassa huomioidaan erilaiset väkivallan muodot ja väkivaltakokemukset sensitiivisesti riippumatta henkilön sukupuolesta. Toiminnan keskeisiin periaatteisiin kuuluu kaikkien perheenjäsenten auttaminen verkostoitumisen ja eri toimijoiden tekemän yhteistyön avulla. (Sirkiä 2018.)

Avopalvelun asiakkuuden aikana keskitytään pääasiassa voimavarakeskeisiin ja vakauttaviin työmenetelmiin, joita toteutetaan eri tavoin, mutta keskeisenä menetelmänä on asiakkaan ja työntekijän välinen dialogi. Väkivallan kokijoille sekä väkivaltaa käyttäneille suunnattuihin ohjelmiin kuuluu myös perheenjäsenille suunnattu palveluohjausmalli, jonka avulla saadaan usein yhteys myös puolisoon ja kyetään siten tehokkaasti auttamaan koko perhettä. Palveluohjauksen kautta perheenjäsenille tarjotaan apua tai etsitään tarjolla olevasta palvelujärjestelmästä taroituksenmukainen apu. (Sirkiä 2018.)

Asiakkaiden kanssa tehtävässä yksilötyössä pyritään kohtaamaan asiakas yksilönä ja arvioimaan hänen tilanteensa. Yhdessä asiakkaan kanssa tavoitellaan ymmärrystä siitä, että väkivalta läh-
tökohtaisesti johtuu epätasa-arvosta ja vallankäytöstä. Väkivaltaa käyttäneiden ja väkivallan kokijoiden kanssa tavoitellaan väkivallan eri muotojen tunnistamista ja nimeämistä. Väkivaltaa käyttänyttä tuetaan vastuun ottamisessa omasta toiminnastaan ja pyrkimyksessä muuttaa käyttäytymistään väkivallan lopettamiseksi. Väkivallan kokijaa autetaan selviämään ja toipumaan väkivallasta tukiverkostoa hyödyntäen. Yksilötapaamisten jälkeen osalle asiakkaista suositellaan vertaisryhmätoimintaa. Asiakkuuden loppuvaiheessa kaikkien asiakkaiden jatkotuen tarve arvioidaan ja neuvotaan tuen piiriin hakeutumisessa. Mikäli asiakas on ohjattu Lyömättömän Linjan palveluihin kunnasta, pohditaan jatkosuunnitelmaa yhdessä lähettävän tahon kanssa. Kunnan sosiaalihuollon tai lastensuojelun kanssa tehtävä yhteistyö on merkittävässä roolissa erityisesti lapsiasiakkaiden kohdalla. (Sirkiä 2018.)

Lyömätön Linja Keravalla projektin luomaan väkivallan avopalvelumalliin kuuluu yhdeksän eri palvelumuotoa, joissa on keskeistä kaikkien perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolien auttaminen matalan kynnyksen periaatteella tehden joustavaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Asiakkailla suunnattuihin palveluihin kuuluvat:

1. Yksilötapaamiset erikseen lähisuhde- ja perheväkivallan kokijoiden ja tekijöiden sekä lasten kanssa; yksilötapaamisten aikana pohditaan myös mahdollista jatkotuen tarvetta.
2. Ammatillisesti ohjatut vertaisryhmätapaamiset yksilötapaamisten jälkeen niille asiakkaille, joiden asiakastyöntekijät katsovat siitä hyötyvän.
3. Vertaisryhmätapaamisten jälkeen tarvittaessa järjestetään väkivallan kokijoille lisätueksi projektin kouluttama vapaaehtoinen tukihenkilö.
4. Yksilötapaamisten jälkeen mahdollisuus työskentelyyn pariskuntana, mikäli molemmat osapuolet ovat siihen valmiit ja asiakastyöntekijät katsovat työskentelyn hyödylliseksi. Myös tapaamiset perheenä ovat mahdollisia tarvittaessa.

5. Lyömätön Linja Keravalla -Perheväkivaltatyön avopalvelumallin toiminnasta kiinnostuneille tarjotaan mahdollisuus kouluttautua vapaaehtoiseksi tukihenkilöksi ja toimia tukihenkilönä. Myös muita vapaaehtoistoiminnan muotoja voidaan kehittää yhdessä vapaaehtoisten kanssa.

Kunnille ja muille yhteistyökumppaneille suunnatut palvelut:

6. Kuntien ja muiden toimijoiden työntekijöille tarjotaan lähisuhde- ja perheväkivaltaan liittyvää neuvontaa ja koulutusta.
7. Asiakasyhteistyössä kuntien työntekijöiden ja asiakkaiden tueksi on tarjolla tarpeen mukaan;
 - Mahdollisuus ohjata asiakas Lyömätön Linja Keravalla -perheväkivaltatyön palvelukeskukseen.
 - Mahdollisuus joustaviin yhteistyömuotoihin, joita ovat verkostotapaamiset kunnan työntekijän ja asiakkaan kanssa, työparityöskentely sekä kotikäynnit. Yhteistyömuodot sovitaan tapauskohtaisesti.
8. Kunnille ja muille yhteistyökumppaneille projekti tarjoaa lisäksi väkivaltatyön asiantuntijapalveluita sekä tarpeen mukaan väkivaltatyön kehittämisen kumppanuutta.

Yhteistyö poliisin kanssa

9. Asiakasohjaus yhteistyössä Itä-Uudenmaan poliisin kanssa. (Sirkiä 2018.)

2.2 Lastensuojelun tukitoimet ja perhetyö

Nurmijärven kunnassa asuu hieman yli 42 000 asukasta. (Tilastokeskus 2017). Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluiden toiminta tähtää tasokkaiden sosiaalipalveluiden tuottamiseen kuntalaisille. Perhe- ja sosiaalipalveluiden toiminnan tavoitteena on syrjäytymisen ehkäisemisen lisäksi sosiaalisen hyvinvoinnin, omatoimisuuden ja turvallisuuden vahvistaminen. Kunnassa kirjattiin 1 224 aikuissosiaalityön asiakaskäyntiä vuonna 2015. Samana vuonna lastensuojelun avo- huollon asiakkaita oli 300. (Nurmijärvi pähkinänkuoressa 2016.) Nurmijärvellä on käytössä moniammatillinen, verkostomainen ja asiakaslähtöinen "Varhainen avoin yhteistyö peruspalveluissa" toimintamalli. Malli ohjaa Nurmijärven perheiden ja nuorten sekä lasten palveluita. Toimintamallin lähtökohtana on varhaisen tuen periaate, jota tukevat myös kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä strategiset linjaukset. (Nurmijärvi.)

Perhetyöhön kuuluvaa toimintaa ei ole määritelty tarkasti, mutta laajasti ajateltuna kaikkea perheiden kanssa tehtävää työtä voidaan kutsua perhetyöksi. Perhetyöntekijän ammattiin vaadittavaa koulutusta ei ole määritelty laissa, mutta pääsääntöisesti perhetyöntekijöillä on vähintään sosiaali- ja terveysalan peruskoulutus, kuten lähihoitajan tutkinto tai sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto. Perhetyötä voidaan tehdä monessa eri yhteydessä, kuten sosiaalityössä, neuvoloissa, päivähoidossa ja kotipalvelussa sekä seurakunnissa. Perhetyön tavoitteena on perheiden hyvinvointi ja voimaantumisen. Perhetyön menetelmiä on kehitelty eri tahoilla, mutta usein käytössä on jokin toimintaohjeistus, jota sovelletaan perhetyön työtehtävissä. Perhetyössä arviointi ja tukitoimet kohdistuvat perheen sosiaaliseen- ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä vanhemmuuteen liittyviin tarpeisiin. Perhetyö voi sisältää myös ohjausta koskien hoito- ja kasvatusmenetelmiä, perheen sisäisen vuorovaikutuksen tukemista, arjenhallintaan liittyvää ohjausta ja toimintakyvyn tukemista kriiseissä sekä perheen sosiaalisen verkoston vahvistamista. Kokonaisvaltainen hyvinvointi, joka koskettaa kaikkia perheenjäseniä on kuitenkin laajasti ajateltuna perhetyön perimmäinen tavoite. (Vilen ym. 2010, 24-26.)

Lastensuojelun perhetyö sisältää arviointi-, tuki- ja kontrollitehtäviä. Asiakasprosessin alussa työ keskittyy perheen tilanteen arvioimiseen ja palvelun sekä tuen tarpeen arvioimiseen. (Heino 2008, 46.) Lastensuojelun avohuollon tukitoimien tarkoituksena on yleensä perheen tai lapsen ongelmien ratkaiseminen, tai esimerkiksi vanhemmuuden tukeminen. Perheen tai lapsen kanssa tehdään tiivistä sosiaalityötä ja tukitoimien vaikutusta ja laajuutta arvioidaan asiakassuunnitelman avulla. Avohuollon tukitoimet vaihtelevat sen mukaan, minkälaisista ongelmista on kysymys. Tukitoimien edellytyksenä on, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä. Perheen sisäinen väkivalta on yksi esimerkki tästä. Kysymyksessä voi olla uhka, joka ei ole vielä konkreettisesti toteutunut, mutta todennäköisyys tai mahdollisuus sen toteutumiselle on olemassa. (Räty 2012, 272.) Jos lapsen tilanne arvioidaan sellaiseksi, että avohuollon tukitoimia tarvitaan, niitä voidaan järjestää lastensuojelun toimesta tai jonkin muun toimijan järjestämänä (Vilen ym. 2010, 27). Sosiaalityön johtaja Johanna Tervasen mukaan lähisuuhdeväkivalta on lastensuojeluilmoitusten ja lastensuojeluun liittyvien yhteydenottojen yleisin syy Nurmijärvellä. Hän kertoo tällaisia ilmoituksia tulevan viikoittain vähintään yhdestä kolmeen kappaletta. (Joutsen 2016.)

2.3 Nurmijärven lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtajan haastattelu

Nurmijärven lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtaja Johanna Tervanen kertoo, että Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) ja Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen (THL) organisoiman Kaste hankkeen tiimoilta kuntien edustajia kutsuttiin perustamaan kuntiin omat lähisuuhdeväkivaltatyön mallit vuoden 2015 lopussa. Tämän seurauksena Nurmijärven kuntaan perustettiin lähisuuhdeväkivaltatyön tukiryhmä, johon on koottu kunnan eri toimijoita aiheen ympärille. Ryh-

mässä on edustettuna sivistystoimi, sosiaali- ja terveydenhuolto ja poliisi sekä kolmannen sektorin edustajia, kuten Rikosuhripäivystys sekä Lyömätön Linja. Ryhmän ideana on jakaa tietoa ja ylläpitää osaamista lähisuhdeväkivaltaan ja sen ilmiöihin liittyen sekä tiedottaa mahdollisista koulutuksista ja vertaisryhmistä. Lisäksi ryhmässä keskustellaan väkivalta teemaan liittyvistä asioista. Ryhmässä tehdyn työn seurauksena otettiin muun muassa Nurmijärven kunnan terveyspalveluissa käyttöön väkivallan tunnistamiseen tarkoitettut suodatinlomakkeet.

”Esimerkiksi neuvolan esimies tulee sinne tiimiin ja vie sitten omalle tiimilleen ryhmästä saatua osaamista ja tietoa. Sillä tavalla tieto leviää.”

Yhteistyössä Lyömättömän Linjan kanssa on Tervasen mukaan lisäksi tekeillä lapsen kohtaamisen malli, jota tullaan käyttämään säännömukaisesti, kun tulee tieto lapsesta, joka on jollain tavalla kokenut väkivaltaa. Tällainen malli on puuttunut Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluista. Tukiryhmä toimii myös kunnassa tehtävää perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä koordinoivana tahona. Ryhmän muodostamisessa ja toiminnassa on otettu vaikutteita muualla Suomessa olemassa olevista toimintamalleista, mutta se on räätälöity juuri Nurmijärven tarpeisiin tarkoituksenmukaisella tavalla.

”Me koettiin, että on hyvä, että on jokin tällainen toimielin, joka jollain tavalla koordinoi lähisuhdeväkivaltatyötä.”

Tervasen mukaan väkivaltateemaa sivutaan monissa henkilökunnalle järjestettävissä koulutuksissa, mutta yksikön työntekijöillä on väkivaltatyön perusosaaminen entuudestaan kunnossa. Monet työntekijöistä ovat aiemmin työskennelleet muun muassa turvakodeissa tai perhetukikeskuksissa, joten heillä on työkokemuksen tuomaa osaamista perhe- ja lähisuhdeväkivallasta sekä aiheeseen liittyviä koulutuksia, joita on järjestetty jo heidän aiemmissa työyhteisöissään.

”Heillä on paljon työkokemuksen tuomaa osaamista ja aiemmissa työpaikoissakin ovat kouluttautuneet.”

Yhteistyö Lyömättömän Linjan kanssa on kuitenkin Tervasen mukaan tuonut paljon lisäarvoa Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluissa tehtävään lähisuhdeväkivaltatyöhön. Lyömättömän Linjan työntekijöiden väkivaltatyöhön liittyvä erityisosaaminen ja notkea yhteistyö kunnan kanssa ovat rikastuttaneet sekä lähisuhdeväkivaltatyön tukiryhmän toimintaa, että yksikön perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä.

”Ensinnäkin meillä on sellainen neutraali palveluntuottaja, johon me voidaan asiakkaita ohjata ja siellä sitä väkivaltatyön erityisosaamista sitten on, jos me itse koetaan, että osaaminen ei riitä. Ja sitten sieltä on edustaja siinä lähisuhdeväkivaltaryhmässä ja kyllähän sieltä on sitten hyvin työpariksi jalkauduttu

sellaisissa tilanteissa missä on ollut vaikea motivoida toista osapuolta menemään itse sinne Lyömättömään linjaan. Hyvä kumppanuus ja työtoveruussuhde on syntynyt sinne Lyömättömään Linjaan. Merkittävä apu on ollut.”

Lyömättömän Linjan työntekijä saattaa esimerkiksi tulla työpariksi ja onnistua motivoimaan asiakkaan ottamaan apua vastaan. Tervanen kertoo yllättyneensä positiivisesti kolmannen sektorin toimijan ja kunnan välisen yhteistyön toimivuudesta ja kokee, että kunnassa on voimakas tarve Lyömättömän Linjan palveluille, vaikkakin tietoisuutta heidän toiminnastaan tulisi vielä lisätä.

”Se on se jäävuoren huippu mitä näistä väkivaltatapauksista tulee esille, että kuinka paljon sitä tuolla kodeissa on Nurmijärvelläkin, että on todellakin tarvetta”.

Tervanen toteaa, että väkivaltailmiö saattaa usein jäädä jonkin muun ongelman varjoon. Saatetaan esimerkiksi hoitaa voimakkaasti oirehtivan nuoren oireita, eikä välttämättä havaita, että taustalla voi olla väkivaltaa. Traumaperäisistä väkivaltakokemuksista johtuvia oireita voi olla vaikea tunnistaa. Väkivalta on Tervasen mukaan myös ikävä puheenaihe, josta ammattilaisetkin saattavat vältellä puhumasta. Hän kuitenkin painottaa, että väkivaltatyö ei ole pelkästään erityisosaajan työtä, vaan kaikkien sosiaali- ja terveysalalla työskentelevien pitäisi osata perusasiat, kuten kysyä rohkeasti väkivallasta ja onnistua luomaan luottamuksellinen suhde asiakkaaseen, jolloin asiakas uskaltaa kertoa. Lisäksi tulisi tietää minne otetaan yhteyttä missäkin asiassa.

”Onhan väkivalta sellainen kauhean ikävä puheenaihe sellainen, että välillä ammattilaisetkin mielellään välttelevät siitä puhumista. Se voi olla jotenkin liian vaikea ja raskas asia kohdattavaksi. Varsinkin pieneen lapseen kohdistunut väkivalta tai seksuaalinen väkivalta.”

Tervasen kokemuksen mukaan väkivaltailmiön taustalla on paljon sellaisia asioita, mitkä ovat piilossa ja tiedostamattomia, jonka juuret juontavat lapsuuteen asti.

”Pintapuolinen perhetyö ei auta näitä asiakkaita, jos ei jotenkin päästä käsiksi siihen juurisyyhyn, että mikä minut saa toimimaan näin ja mitä tässä oikeastaan tapahtuu, kun mä hermostun ja käyn käsiksi”.

Lopuksi Tervanen lisää vielä, että ikäihmisten kokema väkivalta on vähemmän puhuttu, mutta silti yleinen ongelma, johon olisi hyvä kiinnittää huomiota nykyistä enemmän. (Tervanen 2018).

3 Kansainväliset sopimukset, kansalliset ohjeet ja lainsäädännöllisiä näkökulmia

Suomessa tehtävää perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaista työskentelyä ohjaavat lainsäädännön lisäksi kansainväliset sopimukset ja kansalliset ohjeet. Tässä luvussa tuon esille näkökulmia kansainvälisten sopimusten ja kansallisten ohjeiden sekä lainsäädännön vaikutuksista perhe- ja lähisuhdeväkivallan eri osapuolien ammatilliseen kohtaamiseen ja niihin liittyviin velvoitteisiin.

3.1 Kansainväliset sopimukset ja kansalliset ohjeet

Suomi on ratifioinut Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta vuonna 2015 (Sosiaali- ja terveysministeriö). Niin sanottuun Istanbulin sopimukseen on kirjattu määräyksiä toimintaperiaatteista, väkivallan ehkäisystä ja väkivallan uhrien suojelusta sekä uhreille tarjottavasta tuesta ja korvauksista. Kyseessä on ensimmäinen eurooppalainen sopimus, joka säätelee naisten oikeuksia. (THL 2017b.) Istanbulin sopimukseen on kirjattu useita, aiempaa selvästi tarkempia velvoitteita naisia kohtaan ilmenevän väkivallan torjumiseksi. Sopimuksessa kehoitetaan muun muassa kehittämään yhtenäisiä toimintaperiaatteita ja koordinoimaan tietoa, joka liittyy väkivallan vastaiseen työhön. Näiden velvoitteiden toteuttaminen edellyttää ammattihenkilöstön kouluttamista nykyistä enemmän, pysyviä toimintaohjelmia, kansalaisjärjestöjen kanssa tehtävää tiivistä yhteistyötä ja muutoksia lainsäädäntöön sekä riittävää rahoitusta. (Lidman 2017, 23.) Nurmijärven kunnan pyrkimykset omalta osaltaan vahvistaa perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolien kanssa tehtävän työn eri osa-alueita ovat askel kohti Istanbulin sopimuksen asettamien velvoitteiden toteutumista.

Suomi on vuonna 1991 ratifioinut myös YK:n yleissopimuksen lapsen oikeuksista. Sopimuksessa kielletään kaikki lapsiin kohdistuva henkinen ja ruumiillinen väkivalta, vahingoittaminen, pahoinpitely, välinpitämätön tai huono kohtelu ja hyväksikäyttö. Lisäksi kielletään lapsen rankaiseminen halventavalla tai julmalla tavalla. (Älä lyö lasta 2010, 29-31.) Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen julkaiseman tiedon (THL 2017a) mukaan kunnat ovat vastuussa suunnitelmallisesta perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöstä. Lisäksi kunnilta edellytetään tarvittavien palvelujen järjestämistä väkivallan uhreille ja väkivallalle altistuneille sekä väkivallan tekijöille. Väkivallan vaikutuksille altistuu koko lähipiiri. Ehkäisevän väkivaltatyön ja varhaisen puuttumisen avulla säästetään yhteiskunnan varoja ja vähennetään inhimillistä kärsimystä. Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluiden yhteistyö Lyömättömän Linjan kanssa edustaa suunnitelmallisuutta lähisuhdeväkivaltaa ehkäisevässä työssä. Yhteistyö myös edistää tarvittavien palveluiden saatavuutta väkivallan uhreille ja väkivallalle altistuneille sekä väkivallan tekijöille.

Suomi on allekirjoittanut myös YK:n yleissopimuksen vammaisten oikeuksista vuonna 2007. Sopimuksessa nostetaan esille vammaisten erityinen hyväksikäyttöä ja väkivaltaa koskeva suoje- lun tarve. Yleissopimuksessa vaalitaan vammaisten henkilöiden oikeutta henkiseen ja fyysiseen

koskemattomuuteen tasa-arvoisina muun väestön kanssa. Sopimuksessa on huomioitu myös vammaisten lasten suurempi kuritusväkivallan kohteeksi joutumisen riski. Euroopan neuvoston suosituksissa korostetaan, että pelkkä lakien muuttaminen ei ole riittävä toimenpide kuritusväkivallan ehkäisemiseksi, vaan samanaikaisesti tarvitaan pitkäjänteistä asenteisiin vaikuttamista ja vanhemmuuden tukemista sekä kansallinen strategia edellä mainittujen toimien edistämiseksi. (Älä lyö lasta 2010, 32-33.)

Suomen vuonna 1989 ratifioima Euroopan ihmisoikeussopimus astui voimaan vuonna 1990 (Tiellä sananvapauteen). Euroopan ihmisoikeussopimus on yleissopimus, joka suojaa ihmisoikeuksia ja perusvapauksia. Sopimusta luonnehditaan maailman tehokkaimmaksi ihmisoikeussopimukseksi sekä ihmisoikeustyön kulmakiveksi ja se otettiin käyttöön vuonna 1953. Sopimuksessa on huomioitu perhe-elämän suoja, johon liittyviä sopimusloukkauksia Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on todennut myös Suomea koskien. (Ihmisoikeudet.net 2018a.) Euroopan ihmisoikeussopimus (8 artikla) turvaa ihmisen oikeuden nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta viranomaisten puuttumatta siihen ilman lain suomaa oikeutta. Työntekijöiden on kulloisessakin tilanteessa punnittava, täyttyykö lain suoma oikeus puuttua perheen elämään, kun on tavalla tai toisella syntynyt epäily siitä, että perheessä käytettäisiin väkivaltaa.

3.2 Lainsäädäntö

Perheväkivallalle on tyypillistä toistuva toisen alistaminen ja kontrolloiminen monin eri tavoin. Rikoslaki keskittyy enemmän fyysiseen väkivaltaan, mutta tekijä on voinut syyllistyä myös vahingontekoon, kotirauhan rikkomiseen, vapaudenriistoon, seksuaalirikokseen, laittomaan uhkaukseen sekä henkirikokseen tai sen yritykseen. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 116.) Asennoituminen väkivaltaan rikoksena, johon on laillinen oikeus puuttua, vaihtelee työyhteisöissä ja vaitiolovelvollisuutta sekä asiakkuuteen liittyvää tietoturvaa saatetaan käyttää verukkeena väkivaltaepäilyä koskevan tiedon eteenpäin välittämättä jättämiselle. Myös kodin seinien sisällä tapahtuva väkivalta on rikos. Asian vakavuutta ei muuta myöskään se, että tekijä ja uhri ovat toisilleen tuttuja. Tuomalla esille rikosnäkökulma, voidaan kyseenalaistaa väkivallan oikeudet kaikissa tilanteissa. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003,49-50.)

Puuttamalla väkivallan oikeutuksiin helpottuu myös väkivallan tekijän mahdollinen muutosprosessi omien toimintatapojensa uudelleenarvioimiseksi ja muuttamiseksi. Väkivaltaan puuttuminen ja sen nimeäminen rikokseksi viestii selkeästi myös väkivallan kokijoille ja väkivallan vaikutuspiirissä olleille, että väkivaltaa ei hyväksytä. Tämänkaltaisella asennoitumisella näyttäisi olevan myös suojaava vaikutus väkivaltaisten toimintatapojen siirtymiseen perheen lasten parisuhteisiin. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003,49-50.) Henkilökohtainen koskemattomuus kuuluu Suomen perustuslain (2:7) mukaan ihmisen perusoikeuksiin ja perustuslain (2:22) mukaan

valtiovallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen. Rikosuhripäivystyksen ja Lyömättömän Linjan järjestämän perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyneen koulutuksen materiaalissa neuvotaankin työntekijöitä kertomaan väkivallan kokijoille heidän oikeusturvaansa liittyvistä asioista. Lisäksi materiaalissa korostetaan väkivallan tekijän vastuuta väkivallasta. (Rikosuhripäivystys & Lyömätön Linja.)

Vanhempien lapsiinsa kohdistama kuritusoikeus poistettiin Suomen rikoslain jo vuonna 1979. Tätä aiemmin vanhempien lapsiinsa kohdistamaa kuritusta ei pidetty rikoslain mukaisena lievänä pahoinpitelyinä. (Älä lyö lasta 2010, 29-30.) Usein vanhemmat eivät miellä itseään pahoinpitelijöiksi, vaan mielikuvissa lapsen pahoinpitelijää pidetään pahantahtoisen kauhistuttavana henkilönä. Todellisuudessa lasta pahoinpidellään harvoin vahingoittamistarkoituksessa. Kyseessä on usein itsensä keinottomaksi tunteva vanhempi. (Poliisi 2015.) Kaikenlainen ruumiillinen kuritus, kuten tukistaminen tai luunappien antaminen voidaan kuitenkin tulkita laissa kielletyksi lieväksi pahoinpitelyksi (RL 21:7). Vuoden 2011 alusta alkaen lievä pahoinpitely on lisäksi säädetty virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi, mikäli uhri on 1) alaikäinen, 2) tekijän nykyinen tai entinen aviopuoliso, sisarus tai sukulainen suoraan alenevassa tai ylenevässä polvessa tai henkilö, joka on asunut tai asuu tekijän kanssa samassa taloudessa taikka on muulla tavoin näihin verrattavissa olevan henkilökohtaisen suhteen vuoksi tekijälle läheinen tai on aiemmin ollut sellainen. Muissa tapauksissa lievä pahoinpitely määritellään asianomistajarikokseksi, jolloin uhrin on vaadittava tekijälle rangaistusta rikoksesta, jotta rikosta koskeva esitutkinta alkaisi. Törkeä pahoinpitely ja perusmuotoinen pahoinpitely ovat aina virallisen syytteen alaisia rikoksia. (Nettiturvakoti, Rikoslaki 21. luku 16 §.)

Sosiaalihuoltolain (3:11) mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä tuen tarpeeseen, joka on aiheutunut lähisuhde- ja perheväkivallasta tai kaltoinkohtelusta. Lastensuojelulain (3:11) mukaan kunnan on huolehdittava ehkäisevän lastensuojelun sekä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun järjestämisestä kunnassa esiintyvän tarpeen edellyttämässä laajuudessa. Lastensuojelun on lisäksi oltava laadultaan sellaista, joka takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen tarvittavan avun ja tuen.

Lastensuojelulain (1:4) mukaan lastensuojelun keskeisiä periaatteita ovat lapsen suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä lapsen vanhempien ja muiden lapsen kasvatuksesta ja hoidosta vastuussa olevien henkilöiden tukeminen lapsen huolenpidossa ja kasvatuksessa. Lastensuojelun pyrkimyksenä on oltava lapsen- ja perheen ongelmien ehkäiseminen sekä riittävän varhainen puuttuminen havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarpeen arvioinnissa ja lastensuojelullisissa toimissa lapsen etu on ensisijainen päätöksiä ohjaava tekijä.

Lastensuojelulain (5:25) mukaan muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa olevalla työntekijällä on ilmoitusvelvollisuus kunnan sosiaalihuollosta vastuussa olevalle toimieli-

melle, mikäli heidän tietoonsa on työtehtävissä tullut tekijä, jonka perusteella lastensuojelutarpeen selvittäminen saattaa olla tarpeen. Tällaisia tekijöitä voivat olla muun muassa lapsen kasvuolosuhteet, jotka vaarantavat normaalin kehityksen tai huolenpidon ja hoidon tarve taikka lapsen oma käyttäytyminen. Lisäksi heillä on ilmoitusvelvollisuus poliisille, mikäli heillä on työtehtävissä saamiensa tietojen perusteella syytä epäillä, että lapsi on joutunut rikoslaissa rangaistavaksi säädetyn seksuaalirikoksen uhriksi tai sellaisen henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen uhriksi, josta voi seurata vähintään kahden vuoden vankeusrangaistus.

Nurmijärven lähisuhdeväkivaltatyön yhdyshenkilönä toimivan Johanna Tervasen mukaan Nurmijärvellä on hyvin vähän katuväkivaltaa, sen sijaan väkivalta tapahtuu kodin seinien sisällä (Joutsen 2016). Vaikka puolisoon ja lapseen sekä läheisiin kohdistuva väkivalta on pääsääntöisesti rikos, saattaa rikosoikeudellinen järjestelmä tuntua uhrin näkökulmasta etäiseltä ja vieraalta. Usein perheväkivallan uhrien ensisijainen toive liittyy väkivallan loppumiseen ja monien pahoinpideltyjen naisten toiveissa on kumppanin hoitoon saattaminen. Tästä huolimatta poliisilla ja rikosoikeusjärjestelmällä on tärkeä rooli väkivallan ehkäisyssä. Akuutin väkivaltatilanteen katkaiseminen poliisin toimesta ja tekijän pidättäminen ja mahdollinen vangitseminen tai lähestymiskieltoon asettaminen suojaa uhreja ja antaa heille mahdollisuuden toipua. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 115.)

4 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan kohtaaminen sosiaalialan ammatillisessa työssä

Rajasin opinnäytetyön teoreettisen tietoperustan koskemaan sosiaalityössä tapahtuvaa ammatillista kohtaamista ja vuorovaikutusta sekä interventioita perhe- ja lähisuhdeväkivallan kaikkien osapuolten kanssa. Opinnäytetyön teoreettinen tietoperusta rakentui aiheen kannalta olennaisista aiemmista tutkimuksista ja relevantista kirjallisuudesta, voimassaolevasta lainsäädännöstä, kansainvälisistä sopimuksista ja kansallisista ohjeistuksista. Opinnäytetyössä on myös ihmisoikeudellinen näkökulma, koska kyseinen perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastainen hanke tähtää henkilökohtaisen vapauden ja turvallisuuden takaamiseen. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 3. artiklan mukaan ”Kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen” (Suomen YK-liitto 2016, 14, Suomen perustuslaki 1999, 7§).

Teoreettisessa viitekehyksessä ilmenee myös rikosoikeudellinen näkökulma, joka tulee esille, siten, että väkivaltainen teko tai ilmeinen laiminlyönti täyttää usein myös jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Keskeisten käsitteiden määrittelyn ohella kuvailtiin muun muassa perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyviä lastensuojelu- ja perhetyön toimintatapoja ja velvollisuuksia sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnusmerkit täyttävää käyttäytymistä. Lisäksi kuvailtiin lyhyesti perhe- ja lähisuhdeväkivallan eri ilmenemismuotoja ja väkivallan vaikutuksia sitä kokeneiden henkilöiden hyvinvointiin ja terveyteen.

4.1 Koulutus ja tarvittava osaaminen

Väkivallan osapuolien kohtaaminen ja tunnistaminen sekä väkivaltaan puuttumisen mahdollisuudet ovat riippuvaisia monista eri tekijöistä, kuten työntekijästä ja asiakkaasta sekä työhön liittyvistä olosuhteista. Työntekijällä tulisi olla riittävä käytännön työhön sovellettavissa oleva perustietämys väkivallasta ja sen aiheuttamista ongelmista. Työntekijä voi parhaimmillaan tietotaitonsa avulla auttaa sekä väkivallan uhreja että tekijöitä elämään ilman pelkoa väkivallasta. Tiedon lisäksi tarvitaan työyhteisö, jossa tietoa on mahdollista hyödyntää. (Huhtalo, ym. 2003, 46-47.) Lisäksi monikulttuurisuus edellyttää työntekijöiltä aikaisempaa monipuolisempaa osaamista (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 146). Työntekijällä on vastuu motivaatiostaan ja työn kannalta riittävän tietämyksen hankkimisesta. Lisäksi työnantajan velvollisuus on järjestää työntekijöilleen mahdollisuuksia päästä aiheutta koskeviin koulutuksiin. (Nietola 2011, 87.) Nurmijärven lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtajan mukaan väkivaltateemaa sivutaan monissa perhe- ja sosiaalityön henkilökunnalle järjestettävissä koulutuksissa, jotka tukevat työntekijöiden työkokemuksen tuomaa perusosaamista.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliiton (2008, 21) julkaisemien suositusten mukaan Sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelevän henkilöstön valmiuksia perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn ja hoitamiseen tulisi lisätä. Koulutuksessa tulisi huomioida myös seksuaalisen väkivallan uhrien ja hyväksikäyttöä kokeneiden auttamisen vaatima erityisosaaminen. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön tulisi tuntea perhe- ja lähisuhdeväkivallan erityispiirteet ja työkäytännöt, joiden avulla väkivallan merkit voidaan tunnistaa ja ottaa väkivalta puheeksi sekä rohkaista hoitoon tai avun piiriin hakeutumisessa. Työnantajien tulisi järjestää sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelevälle henkilöstölle mahdollisuuksia saada jatko- ja täydennyskoulutusta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta liittyen. Työntekijän tulee toimia niin, että hänen toimenpiteensä lisäävät uhrin ja lasten turvallisuutta, eikä heidän turvallisuus vaarannu tehtyjen toimenpiteiden seurauksena. Toimiva palvelujärjestelmä edellyttää väkivallan tekijöiden ja uhrien kanssa työskentelevien työntekijöiden tiivistä yhteistyötä ja viranomaisten tiedonvaihtoa. Nurmijärvellä toimivan lähisuhdeväkivaltatyön tukiryhmän tavoitteena on jakaa tietoa ja ylläpitää osaamista lähisuhdeväkivallasta ja sen ilmiöihin liittyen. Lisäksi ryhmän tehtävänä on tiedottaa työntekijöitä mahdollisista koulutuksista, joihin tarkoituksenmukaiset osallistujat valitaan halukkaiden joukosta.

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolten kanssa työskentelevät työntekijät tarvitsevat myös verkostotyön valmiuksia väkivallan tekijöiden ja uhrien sekä väkivallan vaikutuspiirissä olleiden lasten auttamisen jatkuvuuden varmistamiseksi. Kuntien ja alan oppilaitosten sekä muiden toimijoiden tulisi kehittää ja toteuttaa yhteistyössä tarvetta vastaavaa koulutusta, jonka koordinaatiota ja seuranta hoitamaan tarvitaan yhteistyö- tai koordinaatioryhmä. Väkivaltaongelmien parissa työtä tekevien henkilöiden työssä jaksamiseen on tärkeää kiinnittää huomiota esimerkiksi työnohjauksen keinoin. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto 2008, 22.)

Moniammatilliseen väkivallan torjumiseen ja väkivaltaa kokeneiden auttamiseen tähtäävä työ edellyttää toimijoilta toistensa ammattikentän tuntemusta. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos on kehittänyt ja koonnut sivustolleen lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäisyyn, riskinarvioihin ja koetun väkivallan kirjaamiseen soveltuvia lomakkeita, joita voidaan käyttää vuorovaikutuksessa asiakkaiden kanssa. Lomakkeiden avulla on mahdollista kartoittaa useita lähisuhte- väkivallan muotoja, mutta niiden hyödyntäminen asiakastyössä on vaihtelevaa. (Lidman 2017, 28-29.) Kymmenen vuoden aikana kunnissa on edistytty väkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen sekä niin uhrien kuin tekijöidenkin kohtaamiseen liittyvissä perusvalmiuksissa, mutta edelleen ilmenee suuria alueellisia eroja. Perustasoa monipuolisemman tiedon kohdalla ovat ammattilaisetkin pitkälti oman aktiivisuuden varassa, mikä näkyy väkivallan uhrien tilanteessa ja palvelujen saatavuudessa. (Lidman 2017, 107.)

Haasteellisten työtilanteiden turvallinen purkaminen edellyttää työyhteisöltä työntekijää tukevia toimintakäytäntöjä ja rakenteita sekä yhteisöllistä jakamista. Tällaisten rakenteiden ja käytäntöjen puuttuessa työntekijä saattaa kokea jäävänsä yksin vaikeiden tilanteiden kanssa, mikä puolestaan vähentää halukkuutta puuttua samankaltaisiin tilanteisiin tulevaisuudessa. (Nietola 2011, 91.) Haastatteluissa tuli esille, että Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluissa on tapana keskustella tiimipalaverissa myös perhe- ja lähisuhte- väkivaltaan liittyvistä asioista ja toimintatavoista.

4.2 Perhe- ja lähisuhte- väkivallan tunnistaminen

Perheväkivaltaa ei yleensä havaita helposti, koska sitä pidetään perheen sisäisenä asiana. Mahdolliseen avunpyyntöön on sen vuoksi osattava tarttua heti kauhistelematta, moralisoimatta ja syyllistämättä. (Hagelberg 1996, 38.) Kaikki perheenjäsenet on yleensä opetettu tai he ovat oppineet salaamaan perheessä tapahtuvan väkivallan (Holmberg 2000, 24). Nietolan (2011, 74-75) tutkimuksessa tuli ilmi, että muun kuin selkeän fyysisen väkivallan määrittely saattaa olla vaikeaa jopa uhreille itselleen, puhumattakaan ulkopuolisesta työntekijästä. Erityisesti seksuaalisen väkivallan tunnistaminen koettiin vaikeaksi. (Nietola 2011, 74-75.) Lisäksi vauvaikäisiin kohdistuva kaltoinkohtelu on ongelma, joka jää edelleen liian usein paljastumatta (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 146). Lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtajan näkemyksen mukaan Nurmijärvelläkin tapahtuvasta perhe- ja lähisuhte- väkivallasta heidän tietoonsa tulee vain ”jäävuoren huippu”, mikä kuvastaa väkivallan havaitsemisen vaikeutta ja siihen liittyviä haasteita perhe- ja sosiaalityössä.

Häpeä ja syyllisyys sekä pelko, joita kokevat niin uhri kuin tekijäkin, voivat vaikeuttaa merkittävästi väkivallasta kertomista ja avun hakemista. Tämän vuoksi perhe- ja lähisuhte- väkivaltaa ei havaita helposti. Kyseinen ilmiö korostuu erityisesti seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön

uhreilla. Työntekijöiltä saattaa myös jäädä havaitsematta väkivallan viitteet muiden ongelmien, kuten päihde- ja mielenterveysongelmien vuoksi. Väkiältä ja kaltoinkohtelu, joka kohdistuu vanhuksiin ja vammaisiin tai lapsiin ja nuoriin jää myös helposti huomaamatta, jonka seurauksena väkivallan uhrin jäävät vaille tarvitsemaansa apua. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto 2008, 14.) Väkiöllän tunnistaminen edellyttää työntekijältä tietoa siitä, minkälaisia vaikutuksia väkiöllällä on ihmisiin. Työtehtävään kuuluva koulutus ja kokemuksen kautta tullut osaaminen vaikuttavat siihen, minkälaisiin asioihin kiinnitämme huomiota ja minkälaisia tunteita asiakastyössä eteen tulevat tilanteet herättävät. (Huhtalo ym. 2003, 48.)

4.3 Puheeksi ottaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Etelä-Suomen lääninhallitus (2007) on julkaissut ota väkiöllän puheeksi oppaan. Kyseisen oppaan mukaan perhe- ja lähisuhdeväkiöllän osapuolia kohtaavat työntekijät ovat omassa työssään avainasemassa, kun tavoitellaan perhe- ja lähisuhdeväkiöllän ehkäisemistä ja siihen puuttumista. Lähisuhdeväkiöllän uhriksi joutunut henkilö tarvitsee usein ulkopuolisen ammattilaisen, joka kysyy asiasta suoraan ja puuttuu tilanteeseen, koska hän ei häpeän ja pelon vuoksi kykene kertomaan tilanteestaan tai hankkimaan apua (Rikoksentorjuntaneuvosto). Väkiöllän tunnistaminen on haastavuutta lisää se, että fyysisenkin väkiöllän jäljet voivat jäädä vaatetuksen peittämiksi. Tämän vuoksi väkiöllän puheeksi ottaminen on erittäin tärkeää. Työntekijöiden kouluttaminen ja toimintamallit tällaisiin tilanteisiin ovat tarpeellisia. (Nietola 2011, 76.)

Opinnäytetyön tiimoilta Lyömättömän Linjan työntekijöiden kanssa käymieni keskustelujen perusteella juuri väkiöllän puheeksi ottaminen ja asiasta suoraan kysyminen ovat kaikista tärkeimpiä asioita perhe- ja lähisuhdeväkiöllän osapuolten auttamisen kannalta. Väkiöllän koetaan yhteiskunnassa edelleen vaikeana puheenaiheena ja se on varsin arkaluontoinen aihe erityisesti puhuttaessa muusta kuin fyysisestä väkiöllästä, koska tällaisessa tilanteessa pelätään usein, että tunkeudutaan ihmisten henkilökohtaiselle alueelle (Nietola 2011, 76). Nurmijärven lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtajankin näkemyksen mukaan väkiöllän on ikävä puheenaihe, josta ammattilaisetkin saattavat vältellä puhumasta. Oman näkemykseni mukaan hankalimpia ovat epäselvät tilanteet, joissa jokin saa työntekijän epäilemään perheessä käytettävän väkiöllän, mutta asiakas kiistää väkiöllän olemassaolon. Tällöin työntekijällä selkeä kynnys ylitettävänä, mikäli hän haluaa jatkaa keskustelua aiheesta.

Asiakaskohtaamisissa työntekijöitä kehoitetaan olemaan avoimia ja rehellisiä sekä osoittamaan myötätuntoa asiakasta kohtaan. Odettaessa väkiöllän puheeksi tulisi aina huolehtia, että molemmat osapuolet ymmärtävät toisiaan täsmällisesti. Mikäli asiakkaalla ja työntekijällä ei ole yhteistä kieltä, tulisi asiakkaan läheisen antaman tulkkausavun sijasta turvautua tulkkiin, jotta

hän saa mahdollisuuden puhua asioista yksin. Mikäli työntekijä epäilee väkivaltaa, mutta asiakas ei halua puhua asiasta, tulee pyrkiä sopimaan uudesta tapaamisesta. Rikosepäilyn ollessa kyseessä, saattaa asiasta olla myös ilmoitusvelvollisuus. Asiakastapaamiset tulisi aina dokumentoida ja kertoa asiakkaalle, mitä asiasta kirjataan. Työntekijän tulisi aina olla myös tietoinen alueen tarjolla olevista palveluista ja jatkaa asiakkaan tapaamista, vaikka sopivaa palvelua ei löytyisi. (Rikoksentorjuntaneuvosto.)

Väkivallan uhrin kanssa keskusteltaessa tulisi aina varmistaa, että mahdollinen tekijä ei ole läsnä ja kysyä väkivallasta suoraan. Asiakkaan kertoessa väkivallasta, tulisi työntekijän aina ottaa kantaa kuulemaansa ja myös kertoa, jos kyseessä oleva teko on rikos. Asiakkaalle tulee myös kertoa, jos työntekijällä on asiasta ilmoitusvelvollisuus sekä se, että väkivalta usein jatkuu, mikäli siihen ei puututa. Työntekijän tulisi keskustelujen kautta kartoittaa asiakkaan omia käsityksiä ja kokemuksia väkivallasta. Väkivallan uhrin ja perheen välitön turvallisuus tulee myös varmistaa ja tehdä turvasuunnitelma yhdessä asiakkaan kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Etelä-Suomen lääninhallitus. 2007.) Ongelman vaikean lähestyttävyyden vuoksi työntekijän tulee olla varautunut myös negatiivisiin tunteisiin ja kritiikkiin väkivaltaan puuttumisen yhteydessä. Väkivaltailmiön parissa työskentelyn edellytyksenä on rohkeus ja tietoinen sitoutuminen tehtävien hoitamiseen. Asiakkaat ja jopa muut työntekijät saattavat välttää yhteistyötä hankaliin asioihin tarttuvan työntekijän kanssa. (Nietola 2011, 86.)

Myös mahdollisen väkivallan tekijän kanssa keskusteltaessa tulee väkivallasta kysyä suoraan, tässä yhteydessä kuitenkin suositellaan työparin käyttämistä. Myös väkivallan tekijää tulee kuunnella avoimesti ja myötätuntoisesti ottaen silti kantaa asiakkaan kertomaan. Tekijällekin tulee kertoa, jos teko on rikos ja se, että työntekijällä on ilmoitusvelvollisuus tietynlaisista rikoksista. Asiakkaalle tulee myös kertoa väkivallan aiheuttamista vakavista seurauksista väkivallan kokijoille, koko perheelle sekä tekijälle itselleen. Työntekijän tulisi osoittaa kiinnostusta ja kartoittaa asiakkaan omia käsityksiä ja kokemuksia väkivallasta. Asiakkaalle tulisi kertoa, että hänelle on tarjolla apua ja ohjata hänet tarkoituksenmukaisiin palveluihin. Työntekijän tulee arvioida myös perheenjäsenten avun tarve ja turvallisuus sekä ryhtyä arvion mukaisiin toimenpiteisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Etelä-Suomen lääninhallitus. 2007.) Tilanteen haasteellisuutta lisää se, että väkivallanuhka saattaa kohdistua myös tilanteeseen puuttuvaan työntekijään (Nietola 2011, 79). Lyömättömän Linjan väkivallan kokijoille sekä väkivaltaa käyttäneille suunnattuihin ohjelmiin kuuluu perheenjäsenille suunnattu palveluohjausmalli, jonka avulla saadaan usein yhteys myös puolisoon ja kyetään siten auttamaan koko perhettä. Palveluohjauksen kautta perheenjäsenille tarjotaan apua tai etsitään tarjolla olevasta palvelujärjestelmästä tarkoituksenmukainen apu.

4.4 Interventiot ja palvelut

Väkivaltaongelman hoitamiseen tarvitaan nykyistä enemmän erikoistuneita palveluita, koska perhe- ja lähisuhdeväkivallan aiheuttamat seuraukset saattavat olla vakavia ja pitkäkestoisia. Lisäksi perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrin tarvitsevat usein yhtä aikaa monenlaisia interventiota elämänhallintansa tukemiseen. Tukipalveluita, jotka ovat väkivaltatyöhön erikoistuneita kehitetään nykyisin monipuolisiksi palvelukokonaisuuksiksi. Miesten ja naisten sekä lasten kanssa työskentelyyn tarvitaan kuhunkin omat menetelmänsä. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 145-146.) Miesten väkivaltaisen käyttäytymisen ehkäisemisen kannalta olennaista olisi mahdollisimman monen väkivaltaa käyttävän miehen ohjaaminen väkivallan katkaisemiseen tähtäävään ohjelmaan. Eri toimijoiden olisikin tärkeää miettiä, miten he voisivat motivoida useampia miehiä hakeutumaan auttavien tahojen avun piiriin. (Keisala 2006, 74.) Nurmijärven lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtajan mukaan pintapuolinen perhetyö ei auta näitä asiakkaita, jos ei päästä käsiksi siihen, mistä ongelmat ovat saaneet alkunsa.

Perheessään väkivaltaisesti käyttäytyvät miehet hakevat harvoin apua, eikä nykyinen lainsäädäntö mahdollista väkivallantekijöiden velvoittamista väkivallan katkaisuojelmaan osallistumiseen (Keisala 2006, 5). Lyömättömän Linjan tarjoamat palvelut ovat omiaan edistämään väkivaltaan erikoistuneiden palveluiden saatavuutta. Lisäksi Lyömättömän Linjan työntekijöiden tavoitteena on motivoida väkivaltaa käyttäneitä henkilöitä hankkiutumaan avun piiriin.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliiton (2008, 15) julkaisemien suositusten mukaan väkivaltaongelmien ennalta ehkäisyä ja ongelmiin puuttumista varhaisessa vaiheessa on tehostettava. Hankkeissa kehitettyjen toimintamallien ja työkäytäntöjen juurruttaminen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen osaksi sekä toiminnan jatkuvuuden ja kattavuuden turvaaminen on myös tärkeää. Kunta- ja palvelurakennemuutosten myötä palveluiden tuottamiselle kehitetään uudenlaisia tapoja, jolloin myös perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn pitkäjänteiselle kehittämiselle tarjoutuu hyviä mahdollisuuksia. Väkivallan aiheuttamien ongelmien ehkäisy ja hoitaminen olisi tarkoituksenmukaista saada alusta alkaen osaksi kuntien sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvien yhteistoiminta-alueiden toimintaa. Tulevaisuudessakin kunnat ovat vastuussa sosiaali- ja terveyspalveluiden organisoimisesta, jolloin kuntien on huolehdittava, että palvelut toteutuvat sekä kunnan tuottamissa palveluissa että muilta palveluntuottajilta hankituissa palveluissa.

Sekä väkivallan uhrin että tekijät saattavat heitä kohtaavien työntekijöiden kokemuksen mukaan olla usein haasteellisia ja turhauttaviakin asiakkaita. Ongelmien monimuotoisuuden vuoksi samat henkilöt tarvitsevat toistuvasti apua. He saattavat tehdä esimerkiksi useita perättäisiä rikosilmoituksia, joita he sitten peruvat tilanteen rauhoituttua. Ilmiötä selittää muun muassa väkivallan dynamiikka ja uhrin tekijää kohtaan tuntema pelko. Työntekijän näkökulmasta tilanne saattaa tuntua turhauttavalta asiakkaan tilanteen jatkuessa samanlaisena interventioista ja tehdyistä toimenpiteistä huolimatta. (Nietola 2011, 78.)

Väkivallan uhreille ja tekijöille suunnattujen palvelujen hajanaisuus ja heikkoudet ovat aiheuttaneet sen, että tarvittava apu ja tuki on jäänyt saamatta tai se on ollut puutteellista. Sen vuoksi erityisosaaminen tulisi keskittää, jolloin väkivallan uhrien ja tekijöiden avuntarve ja turvallisuus voidaan arvioida kokonaisvaltaisesti. Palvelutarpeen koordinointi edistää siten palveluketjun toimivuutta ja avun sekä tarvittavan tuen järjestämistä sitä tarvitseville ihmisille. Kuntien tai yhteistoiminta-alueiden tulisi muodostaa väkivaltatyön toimintamalli. Toimintamallissa tulisi huomioida ongelmia ehkäisevä toiminta ja palvelut, jotka ovat erikoistuneet väkivallan ehkäisytyöhön ja matalan kynnyksen palvelut sekä kiireellisiä palvelun tarpeita koskevat akuuttipalvelut. Edellä mainittuihin palveluihin kuuluvat muun muassa turvakotipalvelut ja kriisiapu sekä pitkäkestoinen tuki ja terapia väkivallan seurauksena traumatisoituneille ihmisille. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto 2008, 23-24.) Nurmijärven kunnassa väkivallan uhreille ja tekijöille suunnattuja palveluja halutaan vahvistaa yhteistyössä Lyömättömän Linjan kanssa. Yhteistyön mukanaan tuoma erityisosaaminen edistää osaltaan palveluketjun toimivuutta sekä väkivaltatyön toimintamallien muodostamista.

4.5 Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyöstä tutkittua

Työyhteisöjen perustehtävän erilaisuuden ja toimintatapojen sekä erilaisen asiantuntijuuden vuoksi käsitys lähisuhdeväkivallasta ilmiönä on eri työyhteisöissä moniulotteinen. Tämä ilmenee tutkittaessa ilmiön näkyvyyttä sekä auttamisprosessin muotoutumista asiantuntijayhteistyönä. Toisissa työyhteisöissä lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen on säädelty tarkoin lainsäädännöllä. Toisinaan taas puuttumiseen vaikuttaa merkittävästi työyhteisön toimintatavat, työntekijöiden henkilökohtaiset työskentelytavat ja arvot sekä osaaminen. Lisäksi asiantuntijayhteistyön edellytyksiin vaikuttaa työyhteisön toimialan ja organisaatiokulttuurin lisäksi lainsäädäntö. (Nietola 2011, 111-112.)

Ihmisoikeusjärjestö Amnesty International on vuonna 2004 käynnistänyt maailmanlaajuisen naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen kampanjan, jonka osana on tehty kaksi Suomea koskevaa tutkimusta. Tutkimuksissa selvityksen kohteena olivat naisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan laajuus, uhrien auttamiseen ja väkivallan ennalta ehkäisemiseen tähtäävä poliittinen sitoutuminen ja viranomaisyhteistyö sekä olemassa olevat palvelut. (Lidman 2017, 4.) Väkivallan eri osapuolien auttamiseen tarkoitettu palvelujärjestelmä on hajanainen, eikä väkivaltatyöhön liittyvää erityisasiantuntemusta ole saatavilla kaikilla paikkakunnilla. Lisäksi asiantuntijayhteistyön toimivuudesta ei juurikaan ole tutkimustietoa. (Nietola 2011, 2.) Suomessa ei ole tunnistettu riittävän hyvin naisiin kohdistuvan väkivallan vakavuutta, mikä on näkynyt esimerkiksi valtion vastuunotossa väkivallan torjumisessa sekä väkivallan ehkäisyyn tähtäävien toimien rahoituksessa. Pysyvien rakenteiden puuttuessa väkivallan torjuminen on ollut suurelta osin paikallisten hankkeiden varassa. (Lidman 2017, 25.) Auttamisprosessin rakentuminen edellyttää

lisäksi työntekijöiltä väkivaltailmiön tuntemusta (Nietola 2011,86). Nurmijärven kunnan yhteistyö Lyömättömän Linjan kanssa tuo lisää väkivaltaan erikoistuneita palveluita kuntalaisten saataville sekä tarjoaa työntekijöille tarvittavaa erityisasiantuntijuutta muun muassa neuvonnan ja työparityöskentelyn muodossa.

Poliittisen hyväksynnän saanut naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn kunnallinen toimintaohjelma on edelleen harvinaisuus. Kunnissa tiedostetaan, että nykytilanteessa kolmannen sektorin panostus väkivaltatyöhön on edellytyksenä väkivaltatyön onnistumiselle. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuminen on sen yleisyydestä huolimatta Suomessa tehotonta ja auttamispalvelut, jotka ovat suunnattu väkivallan kokijoille ovat puutteellisia. Euroopan neuvoston perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan yleissopimuksen velvoitteet eivät siten toteudu. (Lidman 2017, 121-122.) Mikäli työyhteisössä ei ole panostettu asiaan, on yksittäisen työntekijän mahdollisuudet puuttua ongelmaan rajalliset (Nietola 2011, 114). Lisäksi erityisesti henkiseen väkivaltaan puuttumisen haasteena on puutteet oikeudellisissa keinoissa käsitellä tämänkaltaisia ongelmia (Lidman 2017, 19). Lyömättömän Linjan palvelukeskuksen tavoitteena on auttaa perhe- ja lähisuhdeväkivallan kaikkia osapuolia, jolloin myös väkivallan kokijoiden avuntarve tulee huomioitua.

Väkivaltatyön toimintatavat vaihtelevat Suomessa alueittain. Espoossa on käytössä moniammatillinen yhteistyömalli lähisuhdeväkivaltatyössä. Yhteistyömallin ydinjäseniin kuuluu Espoon poliisin ja syyttäjäsoston lisäksi turvakodin Naisten apu palvelu sekä Espoon Lyömätön Linja. Ydinjäsenten lisäksi yhteistyöverkostoon kuuluu yli kaksikymmentä työssään väkivaltaa kohtavaa tahoa. Yhteistyön tavoitteena on ollut yhtenäistää käsityksiä väkivallasta ilmiönä ja kehittää toimintamalleja sekä ohjeistuksia työssään väkivaltaa kohtaaville toimijoille. Ajatuksena on lisäksi ollut se, että toimijoiden tutustuttua toisiinsa verkostotyö ja yhtenäinen palveluketju väkivaltatyössä mahdollistuisi. (Nietola 2011, 45-46.) Espoon yhteistyömallissa tarkoituksena oli lisäksi vastuuttaa väkivallan tekijää aiempaa tehokkaammin ja torjua väkivaltaisia käyttäytymismalleja sekä saada väkivallan tekijät sitoutumaan väkivallan katkaisuojelmaan. (Keisala 2006, 3.)

Helsingin Itäkeskuksessa, Oulussa ja Lahdessa on kokeiltu vuoden ajan terveydenhuollon, poliisin, sosiaaliviranomaisten ja muiden ammattilaisten tiivistä yhteistyötä ilmiön tiimoilta. Käytössä on ollut moniammatillisen riskinarvioinnin kokous (MARAK), jonka tarkoituksena on vaikuttaa väkivallan uusiutumisen riskiin ja väkivallankokijoiden turvallisuuteen. MARAK yhteistyö on palautteen mukaan lisännyt eri toimijoiden tietoa käytettävissä olevista mahdollisuuksista, mikä on helpottanut yhteistyötä sekä tehnyt siitä joustavampaa. Joissakin tapauksissa tilanne on rauhoittunut jo asiakkaiden huomatessa viranomaisten vaihtavan tietoja toistensa kanssa. (Haaste 4/2011.) Nurmijärvellä toimivassa lähisuhdeväkivaltatyön tukiryhmässä on edustettuna sivistystoimi, sosiaali- ja terveydenhuolto ja poliisi sekä kolmannen sektorin edustajia, kuten

Rikosuhripäivystys sekä Lyömätön Linja. Ryhmästä kerrotaan tarkemmin Nurmijärven lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtajan haastattelusta kertovassa luvussa.

5 Väkivalta ilmiönä

Väkivaltaiset teot voivat olla fyysisiä, psyykkisiä tai seksuaalisia, toisaalta väkivalta voi ilmentyä myös perustarpeiden tyydyttämättä jäämiseen johtavana laiminlyöntinä tai perustarpeiden tyydyttymisen estämisenä. Usein samassa ihmissuhteessa esiintyy monenlaista väkivaltaa samanaikaisesti. (THL. 2017a.) Väkivallan ilmenemismuodot on jaettu Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisemassa kuvauksessa kuuteen eri alakategoriaan, joita ovat:

1. Fyysinen väkivalta tai sillä uhkaaminen esimerkiksi lyöminen, töniminen, tukistaminen, potkiminen, ravistelu, repiminen ja raapiminen sekä terä- tai ampuma-aseen käyttäminen.
2. Henkinen väkivalta: esimerkiksi kontrollointi, alistaminen, nimittely, arvostelu, sosiaalisten suhteiden rajoittaminen, eristäminen, halveksunta, voimakas mustasukkaisuus, esineiden hajottaminen ja kotieläinten kaltoinkohtelu sekä jollakin edellä mainituista tai esimerkiksi itsemurhan tekemisellä uhkaaminen.
3. Seksuaalinen väkivalta: kuten raiskaus tai sen yritys, seksuaalisen kanssakäymiseen, aborttiin tai pornografiaan painostaminen tai pakottaminen, seksuaalisuuteen liittyvä halventaminen, seksuaalisella väkivallalla uhkaaminen ja ehkäisyn kieltäminen sekä seksuaalisuuteen liittyvän vapaan tahdon rajoittaminen.
4. Taloudellinen väkivalta: kuten varojenkäytön rajoittaminen ja taloudellisiin päätöksiin vaikuttamisen estäminen sekä omien rahojen toiselle antamiseen pakottaminen tai edellä mainituilla asioilla uhkailu tai kiristäminen.
5. Laiminlyönti tai kaltoinkohtelu: kuten vanhuksen, lapsen tai toimintakyvyltään rajoituneen henkilön jättäminen ilman apua, huolenpitoa tai hoitoa sellaisissa tilanteissa, joissa henkilö on ollut niistä riippuvainen sekä ihmisen vahingoittaminen päihteillä, lääkkeillä tai kemiallisilla aineilla.
6. Uskonnollinen tai kulttuurinen väkivalta: kuten pakottaminen uskonnolliseen vakaumukseen, väkivallan käyttö tai sillä uhkaaminen uskontoon tai kulttuuriin liittyviin asioihin vedoten, kuten esimerkiksi niin sanottu kunniaväkivalta. (THL. 2017a.)

5.1 Käsitteiden kuvaus

Perheväkivalta, parisuhdeväkivalta, lähisuhdeväkivalta sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy ovat opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä. Lähisuhde- ja perheväkivalta termiä käytetään tilanteista, joissa väkivalta kohdistuu tekijän nykyiseen tai entiseen kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen ihmiseen. (THL. 2017a.) Lähisuhdeväkivalta on terminä laajempi kuin perhe- ja parisuhdeväkivalta, vaikka kyseessä on samankaltainen tilanne. Lähisuhdeväkivallasta voidaan puhua perheessä tai parisuhteessa tapahtuvan väkivallan lisäksi silloin, kun tekijä ja uhri ovat toisiinsa jollakin tavoin läheisessä suhteessa (Rikoksantorjuntaneuvosto). Väkivalta saattaa aiheuttaa uhrille fyysisen tai psyykkisen vamman tai johtaa kehityshäiriöön, perustarpeiden täyttymättä jäämiseen tai jopa menehtymiseen. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta voi väkivaltaisten tekojen lisäksi näyttäytyä myös laiminlyöntinä ja asioiden tekemättä jättämisinä. Lapsen kannalta altistuminen muiden perheenjäsenten väliselle väkivallalle saattaa olla yhtä vahingollista kuin suora altistuminen väkivallalle. (THL. 2017a.)

5.2 Tilastotietoa perhe- ja lähisuhdeväkivallasta

Naiset ja lapset joutuvat miehiä useammin lähisuhdeväkivallan kohteeksi. Etenkin vakavat ja toistuvat väkivallan muodot ovat tyypillisesti miehen tekemiä ja väkivallan kohteena ovat naiset ja lapset. Myös naisten perhe- ja lähisuhdeväkivallan seurauksena saamat vammat ovat keskimäärin vakavampia kuin miesten saamat vammat. Myös uhrin kuolemaan johtava perhe- ja lähisuhdeväkivalta kohdistuu useammin naisiin kuin miehiin. (Rikoksantorjuntaneuvosto.) Vuoden 2016 aikana parisuhdeväkivallan seurauksena 12 naista sai kuolemaan johtaneita vammoja, viisi heistä entisen kumppaninsa toimesta (STTinfo 2017). Luku on alhaisempi kuin pidemmän ajan keskiarvo, joka on ollut 20-25 vuositista naispuolista kuolonuhria (Rikosuhripäivystys & Lyömätön Linja).

Vuonna 2014 Tilastoihin päätyneestä perhe- ja lähisuhdeväkivallasta melkein puolet tapahtui avo- ja aviopuolisoiden välillä ja hieman alle 20% entisten avo- ja aviopuolisoiden välillä. Uhreista alaikäisiä oli melkein neljännes. Avo- ja aviopuolisoiden välillä sekä entisten avo- ja aviopuolisoiden toisiinsa kohdistamassa väkivallassa nainen oli uhri noin 80 % tapauksista. Törkeiden pahoinpitelyjen osalta yli puolet uhreista oli kuitenkin miehiä. (Suomen virallinen tilasto 2014.) Noin 55 % perhe- ja lähisuhdeväkivallasta tapahtui samassa taloudessa asuvien välillä. Tilastoihin päätyneissä perhe- ja lähisuhdeväkivaltarikoksissa noin 66 % määriteltiin pahoinpitelyiksi ja noin 25 % lieviksi pahoinpitelyiksi. Noin 2 % tapauksista oli lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevia rikoksia. Tekijöiksi epäillyistä hieman alle 50 % oli tekohetkellä päihteiden vaikutuksen alaisena. Noin kolmasosassa vanhemman alaikäiseen lapseen kohdistamasta väkivallasta on tekijä nainen. (Suomen virallinen tilasto 2014.)

Uhrin ja epäillyn suhde/vuosi	2010	2011	2012	2013	2014
Yhteensä	5 711	8 224	8 399	7 346	6 873
Epäilty uhrin vanhempi	1 366	1 698	2 078	1 656	1 614
Sisarukset	284	471	430	460	381
Lapsi kohdistanut vanhempaansa	287	380	374	338	343
Puolisoiden välinen yhteensä	2 453	3 915	3 846	3 350	3 117
Aviopuoliso	1 539	2 405	2 350	2 062	1 891
Avopuoliso	914	1 510	1 496	1 288	1 226
Entinen aviopuoliso	519	690	596	565	540
Entinen avopuoliso	605	802	807	748	718
Muu samassa taloudessa asuva	197	268	268	229	160

Taulukko 1. Perhe- ja parisuhdeväkivallan uhrin 2010-2014 (Suomen virallinen tilasto 2016).

Naisiin kohdistuvat väkivallan muodot jäävät tyypillisesti piilorikollisuudeksi. Usein rikosilmoitus jää tekemättä, prosessi keskeytyy tai väkivallan uhri ei hae apua tilanteeseen. Syyt ovat monitahoisia, mutta usein väkivallan uhri häpeää tilannettaan ja pelkää sosiaalista leimaantumista tai väkivallan eskaloituvan ja laajenevan myös lapsiin kohdistuvaksi. Väkivallan uhrin eivät välttämättä luota yhteiskunnan tarjoamaan apuun tai ovat tietämättömiä oikeuksistaan yhteiskunnan tarjoamiin palveluihin. (Lidman 2017, 17.) Sosiaalityön johtaja Johanna Tervanen, joka on myös lähisuhdeväkivaltatyön yhdyshenkilö, kertoo lähisuhdeväkivaltaa esiintyvän Nurmijärvellä kaikissa yhteiskuntaluokissa ja ikäryhmissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämä alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus 2013-2015 osoittaa, että Nurmijärvi sijoittuu väkivaltakokemusten ja väkivallan uhkan kokemisen osalta korkealle niin valtakunnallisesti kuin naapurikuntiin verrattuna. (Joutsen 2016.)

15 vuotta täyttäneet väkivaltaa kumppanin taholta kokeneet	Miehet	Naiset
Tekijä nykyinen kumppani		
Yhteensä	15,6%	16,9%
Uhkailu	4,4%	7,9%
Fyysinen väkivalta	14,2%	14,3%
Seksuaalinen väkivalta	0,7%	2,3%
Muu väkivalta	1,3%	3,1%
Otoskoko	1423	954
Tekijä entinen kumppani		
Yhteensä	21,6%	41,7%
Uhkailu	9,1%	24,6%
Fyysinen väkivalta	19,5%	36,5%
Seksuaalinen väkivalta	1,6%	12,6%
Muu väkivalta	3,7%	13,6%
Otoskoko	1119	791

Taulukko 2. Kumppaniin kohdistunut väkivalta Tilastokeskuksen tutkimuksessa vuonna 2009-2010 (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 19).

Uhritutkimuksista saadaan luotettavinta tietoa siitä, kuinka yleistä lähisuhdeväkivaltaa todellisuudessa on. Vuonna 2012 toteutetun Kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan 5 % naisista ja 2 % miehistä oli kokenut fyysistä parisuhdeväkivaltaa tutkimusta edeltäneen vuoden aikana.

Lähisuhdeväkivalta, jonka kohteena on lapsi, ilmenee usein vanhemman lapsen kohdistaman kuritusväkivallan muodossa. Vuonna 2013 toteutetun lapsiuhritutkimuksen kuudesluokkalaisista vastaajista hieman yli 10 % ja yhdeksäsluokkalaisista vastaajista 20 % oli kokenut lievää väkivaltaa vanhempansa taholta. Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä on tärkeää, koska merkittävä osa lähisuhdeväkivallan uhreista ei kerro väkivaltakokemuksistaan oma-aloitteisesti, jolloin lähisuhdeväkivalta jää paljastumatta. (Rikksentorjunta-neuvosto.)

Uhrin ikä/epäilty	Mies		Nainen		Epäilty yhteensä
	lkm	%	lkm	%	
0 - 6	521	64,4	288	35,5	809
7 - 14	679	63,8	385	36,1	1 064
15 - 17	164	69,7	71	30,2	235
Yhteensä	1 364	64,7	744	35,2	2 108

Taulukko 3. Vanhempiensa väkivallan kohteeksi joutuneet alaikäiset vuonna 2016 (Suomen virallinen tilasto 2016).

5.3 Miehiin kohdistuva perhe- ja lähisuhdeväkivalta

Tilastokeskuksen vuosien 2009-2010 aikana tekemän tutkimuksen mukaan noin kuusitoista prosenttia parisuhteessa vastaamishetkellä olleista miehistä oli viisitoista vuotta täytettyään joutunut kumppaninsa uhkailun tai väkivallan kohteeksi. Vastaamista edeltävän vuoden aikana vastaava luku oli viisi prosenttia. Entisen kumppanin tekemän väkivallan uhriksi oli joutunut hieman yli kaksikymmentä prosenttia miehistä. (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 6). Vuonna 2010 julkaistun Euroopan kriminaalipoliittisen instituutin tekemän tutkimuksen mukaan miehet elävät käytännössä yhtä usein väkivaltaisessa parisuhteessa kuin naisetkin. Naisiin kohdistuu kuitenkin tyypillisesti useampia ja toistuvia tekoja parisuhteessa. Tämän vuoksi väkivalta on laadullisesti sukupuolittunutta. (Lidman 2017, 22.)

Naisten harjoittama väkivalta on useammin henkistä väkivaltaa, joka ilmenee huutamisena, arvosteluna tai puhumattomuutena. Nainen saattaa kieltäytyä tekemästä päätöksiä yhdessä tai

nolata kumppaninsa julkisesti. Väkivalta voi olla tilannesidonnaista tai jatkuvaa ja usein sillä pyritään puolison alistamiseen ja kontrolloimiseen. Usein miehet vähättelevät naisen tekemää fyysistä väkivaltaa, koska naiset ovat monesti pienempikokoisia, kuin miehet. Väkivalta voi aiheuttaa trauma ja myös miehelle, vaikka mies olisi fyysisesti vahvempi, eikä hänelle tulisi fyysisiä vammoja. (Väestöliitto.)

5.4 Lapsi perheväkivallan uhrina

Nurmijärvellä yleisin lastensuojeluilmoitusten vireillepanon syy on lähisuhdeväkivalta (Nurmijärven kunnan hyvinvointikertomus). Perheväkivallan kohteeksi joutunut tai sitä sivusta seurannut lapsi on myös avun tarpeessa, koska kyseessä on traumatisoiva tapahtuma, jolloin lapsen katsotaan olevan kriisitilassa. Pitkään jatkunut kriisi voi aiheuttaa post-traumaattisen stressi-reaktion. Lapsen auttamistapaa ja avuntarvetta arvioitaessa on huomioitava väkivallan kesto ja intensiteetti, lapsen persoonallisuus ja sosiaaliset suhteet sekä aikaisemmat kokemukset. (Holmberg 2000, 17.) Nietolan (2011, 72) tutkimuksen mukaan lapsena koetun lähisuhdeväkivallan havaittiin vaikuttavan psyykkiseen hyvinvointiin negatiivisesti myöhemmässä elämänvaiheessa. Väkivaltaa käyttävän vanhemman odotukset lastansa kohtaan ovat usein lapsen ikään ja kehitystasoon nähden epärealistisia. Korkea vaatimustaso saattaa lisätä lapsen uhmakkuutta, joka puolestaan kasvattaa lapseen kohdistuvaa väkivallan riskiä. (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 25-26.) Myös perheväkivaltaa sivusta seuraamaan joutuva lapsi on monimuotoisen henkisen väkivallan uhri. Henkisen väkivallan traumatisoivat vaikutukset voivat olla yhtä haitallisia kuin fyysisen väkivallan vaikutukset. (Holmberg, 2000, 12.)

Lapsen voi saada tottelemaan kurittamalla, mutta pidemmällä aikavälillä kurittamalla ei saada aikaan toivottua käyttäytymistä. Kolmensadan kuritusväkivaltaan keskittyneen julkaisun pohjalta tehdyn meta-analyysin mukaan kuritusväkivalta vaikutti kielteisesti vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Kuritusväkivaltaa kokeneen lapsen luottamus vanhempaa kohtaan heikkeni ja väkivallalla oli monia vakavia negatiivisia vaikutuksia lapsen hyvinvointiin, kehitykseen ja käyttäytymiseen. Aggressiivisen ja epäsosiaalisen käyttäytymisen sekä psyykkisten ongelmien riski kasvoi kuritusväkivaltaa kokeneilla lapsilla. Sillä oli myös negatiivisia vaikutuksia lapsen itseluottamukseen ja oman arvon tunteeseen sekä käsitykseen oikeasta ja väärästä. Vuonna 2009 julkaistun Yhdysvaltaistutkimuksen mukaan kuritusväkivallalla havaittiin myös negatiivisia vaikutuksia lasten älylliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Kuritusväkivaltaa kokenut lapsi saattaa sisäistää pitkälle aikuisuuteen asti ulottuvan mallin väkivallan käyttämisestä ongelmien ratkaisemiseksi. Kuritusväkivaltaa kokenut lapsi saattaa myös kärsiä vielä aikuisenakin masennuksesta ja ahdistuneisuudesta sekä ajautua päihdeongelmiin ja jopa rikollisuuteen. (Älä lyö lasta 2010, 37-38.)

5.5 Väkivallan vaikutus uhrien elämään

Väkivallan sävyttämässä ihmissuhteessa elävän suhteellisuudentaju heikkenee ja maailmankuva vääristyy. Väkivallankäyttäjän sanellessa elämisen ehdot, ihmisen oma tila supistuu lähes olemattomaksi. (Hagelberg 1996, 37.) Tyypillinen seuraus, jonka perheväkivalta jatkuessaan aiheuttaa, on avuttomuuden ja toivottomuuden tunne. Pelossa eläminen voi johtaa traumatisoitumiseen ja masentumiseen sekä huonomuuden tunteeseen. Uhri saattaa myös kokea aiheutonta syyllisyyttä tilanteesta. Oma tilanne voi tuntua sellaiselta, josta ei löydy ulospääsyä. Myös omasta tilanteesta puhuminen saattaa tuntua ylivoimaiselta tehtävältä. Väkivallan ja uhkausten aiheuttama häpeä ja pelko saattavat estää ihmistä puhumasta edes vakavista pahoinpitelyistä. (Suomen mielenterveysseura.)

Perheväkivallan kohteeksi joutuminen tai sivusta seuraaminen ovat yleensä toistuvia traumatisoivia tekijöitä ihmisen elämässä. Ulkoisen tilanteen uhatessa yksilön olemassaoloa, turvallisuutta, sosiaalista identiteettiä tai perustarpeiden tyydyttymistä, syntyy traumaattiseksi kriisiksi kutsuttu henkinen tila, jossa tavanomaiset selviytymiskeinot ovat riittämättömiä. Trauman aiheuttaneiden kokemusten kohtaaminen ja käsittely voi auttaa selviytymään kriisistä. (Holmberg 2000, 17.) Väkivallalle altistunut vanhempi ei välttämättä kykene traumansa vuoksi ajattelemaan lapsensa etua eikä jaksakaan hakeutua avun piiriin. Silloin saattaa syntyä tilanne, jossa lapsi joutuu hoitamaan traumatisoitunutta vanhempansa. (Karhuvaara ym. 2013, 25).

6 Tutkimusasetelma

Tieteellisessä tutkimuksessa on poikkeuksetta oltava tutkimusongelma, johon haetaan ratkaisua käyttäen apuna erilaisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimuksen motiivina on halu ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja usein taustalla on myös pyrkimys saada aikaan muutos, joka on parannus olemassa olevaan tilanteeseen. (Kananen 2014, 20.) Tämän opinnäytetyön tutkimusongelma voidaan määrittää seuraavalla tavalla:

Mitkä ovat Lyömättömän Linjan perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen sekä siitä toipumisen tueksi suunnatun projektin kanssa tehdyn yhteistyön tuottamat hyödyt Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalityössä.

Opinnäytetyö liittyy laajempaan Paasikiven Nuorisokylän Säätiön toteuttamaan Lyömätön Linja Keravalla 2016-2018 projektiin, joka työskentelee tiiviissä yhteistyössä Keski-Uudenmaan kuntien kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli toteuttaa Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluiden työntekijöiden kokemuksiin ja näkemyksiin perustuva perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämistä tukeva selvitys. Opinnäytetyössä selvitettiin perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön edistämiseen tähtäävän yhteistyön lähtökohtia sekä työntekijöiden kokemuksia yhteistyön kautta saavutetuista hyödyistä. Lisäksi selvitettiin työntekijöiden näkemyksiä nykytilanteessa

tarpeellisenä koetuista kehittämistoimenpiteistä. Yhteistyöhön kuuluu muun muassa kunnan työntekijöille annettava neuvonta ja työparityöskentely sekä asiakasohjaus.

Opinnäytetyössä pyrittiin teemahaastattelujen avulla saamaan vastauksia tutkimuksen kannalta olennaisiin kysymyksiin. Tavoitteena oli ymmärtää syvällisemmin Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalityössä työskentelevien työntekijöiden asiakastyössä kokemia haasteita, jotka liittyvät perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan. Lisäksi selvitettiin työntekijöiden kokemuksia perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön avopalvelumallista sekä sen kautta saavutetuista hyödyistä ja nykytilanteessa ilmenneitä tarpeita työn ja työmenetelmien kehittämiseksi.

6.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimusongelman pohjalta muodostetut tutkimuskysymykset edesauttavat tutkimusongelman ratkaisemista, vaikka niitä ei sellaisenaan kysytä tutkittavilta. Tutkimuskysymysten ratkaisemiseksi esitetään muita kysymyksiä, joiden tuottaman tiedon avulla saadaan vastaus myös tutkimuskysymyksiin ja pyritään ratkaisemaan tutkimusongelma. (Kananen 2014, 24.) Tutkimusongelmasta muodostetaan tutkimuskysymyksiä, koska niihin on aineiston avulla helpompi löytää vastaus kuin tutkimusongelmaan (Kananen 2014, 27). Muodostin opinnäytetyön tutkimusongelmasta seuraavat kolme tutkimuskysymystä.

Minkälaisia haasteita Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluiden työntekijät ovat kokeneet perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvässä työssä?

Miten perhe- ja sosiaalipalveluiden työntekijät ovat kokeneet Lyömättömän Linjan projektin kanssa tehdyn yhteistyön hyödyt ja muodostuneet toimintatavat?

Millaisia kehittämissuhteita perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön yhteistyöhön liittyy?

6.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja ajallinen rajaus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteena voivat olla yksittäisen ihmisen lisäksi eri tavoin muodostuneet ihmisryhmät (Kananen 2014, 31). Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen kohderyhmäksi ja haastateltavaksi on rajattu Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluissa työskentelevä henkilökunta. Tutkimus keskittyy heidän yhteistyöhönsä Paasikiven Nuorisokylän Säätiön toteuttaman Lyömätön Linja Keravalla 2016-2018 projektin kanssa.

Projekti on ollut käynnissä vuodesta 2016 asti, jonka vuoksi tutkimuksen ajallinen rajaus kohdistuu käynnissä olevaan projektiin. Projektia edeltävään aikaan huomio kiinnittyy vain siltä

osin, kun selvitetään tekijöitä, jotka Nurmijärven kunnassa ovat johtaneet yhteistyön alkamiseen. Tutkimus on siinä mielessä myös tulevaisuuteen suuntautuva, että haastatteluiden yhteydessä kartoitetaan niitä tarpeita, joita perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämisen kannalta tulisi tulevaisuudessa ottaa huomioon.

6.3 Tutkimuksen toteuttaminen

Opinnäytetyö on muodoltaan tutkimuksellinen ja se toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksessa haastattelin yhteensä neljää Nurmijärven kunnan lastensuojelun perhetyössä tai perhesosiaalityössä työskentelevää henkilöä, jotka ovat olleet mukana Lyömättömän Linja Keravalla 2016-2018 projektiin liittyvässä yhteistyössä. Heidän lisäksi haastattelin lastensuojelusta vastaavaa sosiaalityön johtajaa. Hänen haastattelu antoi laajempaa näkökulmaa perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyöstä sekä Lyömättömän Linjan kanssa tehdystä yhteistyöstä Nurmijärvellä. Johtajan haastattelu on myös omiaan lisäämään tutkimuksen tulosten luotettavuutta ja johtopäätösten vakuuttavuutta. Hänen haastattelussa käytin soveltuvin osin samaa teemahaastattelurunkoa kuin työntekijöidenkin haastattelussa. Sosiaalityön johtajan haastattelu käsitellään opinnäytetyössä muusta tutkimuksesta erotettuna erillisenä lukuna selkeyden vuoksi ja varsinaiseen tutkimusaineistoon liittyvän vertailtavuuden mahdollistamiseksi.

Erityisesti sosiaalityön johtajan haastattelua voidaan kuvata myös asiantuntijahaastatteluksi, koska hän toimii tehtävässä, joka edellyttää tietyn tosiasioihin perustuvan tiedon omaamista. Hänen haastattelunsa toimi opinnäytetyössä Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluissa tehtävän perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa koskevan työn tietolähteenä. Asiantuntijahaastattelussa haastateltavasta ollaan kiinnostuneita hänellä asemansa perusteella oletettavissa olevan tiedon perusteella (Alastalo & Åkerman 2010, 373). Asiantuntijahaastatteluja käytetään yleisesti varsinaisia tutkimushaastatteluja edeltävään tiedonhankintaan (Alastalo & Åkerman 2010, 375).

Tehtäessä kvalitatiivista tutkimusta ei voida ennalta tarkasti määritellä, miten paljon aineistoa tarvitsee kerätä, vaan aineistoa tulee kerätä niin kauan, että tutkimusongelmaan saadaan ymmärrettävä vastaus (Kananen 2014, 18). Kvalitatiivisen tutkimuksen tekemiseen liittyvien haastattelujen määrä ei ole yhtä tärkeä kuin haastateltavien laatu, haastateltavia voi olla minimissään jopa vain yksi. (Kananen 2014, 95). Saturaatio käsitteellä tarkoitetaan kylläisyyttä eli tutkimusaineiston riittävyyttä. Tutkimusta suunniteltaessa on usein vaikea sanoa, kuinka monta haastattelua tarvitaan ennen uutta tietoa ei enää saada, vaan samankaltaiset vastaukset toistuvat haastatteluissa, jolloin saturaatio on saavutettu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 182.) Opinnäytetyöhön liittyvän tutkimuksen laajuuden ja käytettävissä olevien resurssien puitteissa saturaation saavuttamista ei varsinaisessa merkityksessä voida pitää varmana. Koin silti saaneeni tutkimuksen luotettavuuden kannalta riittävän kattavan ymmärryksen tutkittavasta

ilmiöstä eikä lisähaastattelujen tekeminen todennäköisesti olisi tuonut merkittävää uutta tietoa tutkittavaan aiheeseen.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituksenmukaista laatia tarkkaan ennalta määriteltyjä kysymyksiä, vaan siinä pyritään pikemminkin selvittämään mistä tutkittavassa ilmiössä on kysymys, koska laadullisen tutkimuksen keinoin ei pyritä yleistämään, kuten määrällisen tutkimuksen avulla (Kananen 2014, 16). Tämän vuoksi kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä sopi erityisen hyvin opinnäytetyöhöni, koska tutkimukseen olennaisesti liittyvä perhe- ja lähisuhdeväkivalta ilmiön parissa tehtävä ammatillinen työskentely ei entuudestaan ollut minulle tuttu aihepiiri. Lisäksi tarkoituksena oli tuoda kvalitatiiviselle tutkimusmenetelmälle tyypillisellä tavalla esille työntekijöiden omia tulkintoja tutkimuksen kohteena olevasta aihepiiristä. Kvalitatiivista tutkimusta käytetään erityisesti silloin, kun halutaan kuulla tiettyä rajattua ihmisryhmää ja sen tavoitteisiin kuuluu muun muassa tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden omien tulkintojen esiin tuominen (Hakala 2015, 22). Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa kattavan ja ymmärrettävän sanallisen kuvauksen antamisen tutkittavasta ilmiöstä (Kananen 2014, 17). Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole tuottaa yleistettäviä tutkimustuloksia määrällisen tutkimuksen tavoin, vaikkakin tutkimuksen tuottamia tuloksia voidaan mahdollisesti soveltaa vastaavanlaisissa tilanteissa (Kananen 2014, 75).

6.4 Teemahaastattelu

Opinnäytetyön tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten perusteella valitsin haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun yhteisymmärryksessä opinnäytetyön ohjaajani kanssa. Teemahaastattelulla tarkoitetaan haastattelijan ja haastateltavan välistä keskustelua, joka etenee aihe kerrallaan tutkijan etukäteen päättämien yleisluontoisten teemojen eli keskustelunaiheiden pohjalta (Kananen 2014, 70). Teemahaastattelussa keskitytään määrättyihin aihepiireihin, joten se on toimiva menetelmä tutkittaessa ihmisten subjektiivisia kokemuksia ja ajatuksia rajatusta aihepiiristä, koska siten saadaan kuuluviin haastateltavan oma kokemusmaailma (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48). Haastattelujen nauhoittaminen edesauttaa läsnäolevan vuorovaikutuksen ylläpitämistä ja havainnointia haastattelun aikana, kun haastattelijan ei tarvitse keskittyä muistiinpanojen kirjoittamiseen (Kananen 2014, 85).

Teemahaastattelu aloitetaan valitusta temasta yleisellä tasolla ja siirrytään luottamuksen kasvassa vaiheittain yksityiskohtaisempiin kysymyksiin haastateltavan ehdoilla. Myös haastattelun aikana tulee esille uusia aiheita, joista tutkijan on käytävä keskustelua haastateltavan kanssa. (Kananen 2014, 77.) Tutkijan tavoitteena on kerätä aidosti koettua tietoa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä sekä tutkittavan tavasta jäsentää kokemaansa (Kananen 2014, 83). Teemahaastattelussa tutkija antaa tutkittavan kertoa mahdollisimman vapaasti ja laajasti valitusta

aiheesta. Teemat voidaan nähdä keskustelun aiheina, joiden avulla tutkija pystyy ymmärtämään, mitä ilmiö pitää sisällään ja mistä siinä on kysymys. (Kananen 2014, 24.) Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on hankkia haastattelemalla tutkimuksen kohteena olevasta asiasta runsaasti tietoa ja oppia ymmärtämään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti. 2010, 94).

6.5 Aineiston analysointi

Laadullinen analyysi jakautuu kahteen osaan, havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen. Havaintojen pelkistämisessä on kysymys siitä, että aineistossa keskitytään siihen, mikä liittyy teoreettiseen viitekehykseen ja kysymyksenasetteluun ja pilkotaan se tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaisiin osiin yhdistelemällä havaintoja. (Alasuutari 1999, 39-40.) Arvoituksen ratkaisemisella puolestaan tarkoitetaan tutkimusongelman ratkaisemista tulkitsemalla tutkimuksen tuloksia (Alasuutari 1999, 43). Analyysimenetelmän avulla tutkimusaineistosta etsitään vastaukset tutkimuskysymyksiin ja ratkaisu tutkimusongelmaan (Kananen 2014, 42). Teemahaastattelujen tuottama aineisto on usein runsas. Mitä syvällisempi dialogi on saavutettu, sitä runsaampi aineisto on saavutettu. Aineiston analysointi olisi hyvä aloittaa mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 108.)

Nauhoitettu laadullinen tutkimusaineisto on pääsääntöisesti tarkoituksenmukaista litteroita eli kirjoittaa puhtaaksi sanasta sanaan (Hirsjärvi ym. 2009, 222). Teemoittelun tarkoituksena on jaotella tiettyä teemaa kuvaavat näkemykset aihepiireittäin. Haastatteluaineistosta etsitään teemojen kannalta merkityksellisiä näkemyksiä ja sijoitetaan ne sen teeman alle, johon ne katsotaan kuuluvan. (Kajaanin ammattikorkeakoulu.) Haastattelujen tuloksena saadaan sanoja ja lauseita, joiden merkitykset eivät kielen moninaisuuden vuoksi ole yksiselitteisiä. Tutkijan on kyettävä analysoimaan, mitä erilaiset asioiden ilmaisut pitävät sisällään. (Kananen 2014, 71.) Arvoituksen ratkaiseminen tekemällä merkitystulkintoja on keskeistä laadullisessa tutkimuksessa (Alasuutari 1999, 40). Tutkija toimii ikään kuin suodattimena, joka tulkitsee kuulemaansa ja havainnoimaansa tutkimustuloksiksi (Kananen 2014, 19).

Tässä opinnäytetyössä haastattelut nauhoitettiin haastateltavien luvalla. Kaikki haastattelut litteroitiin sanasta sanaan kirjalliseen muotoon. Neljästä tutkimushaastattelusta kertyi litteroitua aineistoa yhteensä 28 sivua käyttämällä Trebuchet MS fonttia, jonka koko oli 10 ja riviväli 1,5. Litteroidusta aineistosta etsin teorialähtöisesti tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten kannalta merkityksellisiä sanoja ja lauseita, jotka koodasin asiasisällöittäin erivärisiä yliviivauskyniä apuna käyttäen. Koodauksen avulla pyritään pelkistämään litteroitu aineisto helpommin käsiteltävään muotoon yhdistämällä samaa asiaa kuvaavat sanat ja lauseet samalla koodilla (Kananen 2014, 104). Värikoodeilla koodatut sanat ja lauseet teemoittelin asiaan liittyvän haastatteluteeman alle, jolloin samaan asiaan liittyvät ilmaisut olivat helpommin vertailtavissa ja

yhteneväisyydet ja eroavaisuudet havaittavissa. Vertailun edellytyksenä on, että valituilla havainnoilla on jokin yhteinen nimittäjä, joka yhdistää ilmaisuja, joista tulee siten esimerkkejä samasta ilmiöstä (Alasuutari 1999, 40).

6.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettinen arviointi

Tieteellisen tutkimusmenetelmän keskeisenä vaatimuksena on luotettavuus (Hirsjärvi & Hurme 1982, 128). Luotettava tutkimus ei tuota sattumanvaraisia tuloksia, vaan tutkittaessa samaa asiaa uudelleen tulisi tulosten olla samanlaisia. Tämä edellyttää muun muassa tutkimusmenetelmän sopivuutta ja tutkijan kykyä mitata juuri sitä, mikä on tutkimuksen tarkoituksena. Vastusten tulkinta ja vastauksista tehdyt johtopäätökset voivat myös johtaa epäselviin tutkimustuloksiin. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa esimerkiksi kuvaamalla tarkasti tutkimuksen toteuttamista ja esittämällä suoria sitaatteja haastatteluista. (Hirsjärvi ym. 2009, 231-232.) Tutkija on myös toimittava siten, että hän ei vaikuta tutkittaviin, koska tutkimuksella pyritään luotettavan ja aidon tiedon hankkimiseen (Kananen 2014, 24).

Pohdittaessa tutkimuksen luotettavuutta ja toistettavuutta eli reliabiliteettia tulee huomioida tutkimuksen tavoite, joka oli tutkia kyseisessä tilanteessa olevien henkilöiden kokemuksia ja käsityksiä tutkittavasta aihepiiristä. Koska haastateltavilta saatiin pääosin samankaltaisia vastauksia, voidaan kuitenkin pitää todennäköisenä, että tekemällä samanlainen tutkimus toisessa kunnassa saataisiin samankaltaisia tuloksia. Tällöin voidaan ajatella, että tehtyjen toimenpiteiden toimivuutta ja kehittämis ehdotuksia voidaan hyödyntää myös muissa kunnissa. Laadullinen tutkimus ei kuitenkaan mahdollista tulosten yleistettävyyttä tutkimuskohteen ulkopuolelle (Kananen 2014, 17).

Tutkimusmenetelmän luotettavuuteen vaikuttaa tutkijan kyky muodostaa teoreettista viitekehystä vastaavia muuttujia ja tavoittaa olennaisia osa-alueita haastateltavien käsityksistä (Hirsjärvi & Hurme 1982, 130). Tutkimuksen validiteettia eli sitä vastasiko tutkimus juuri siihen, mihin tutkimuksella haluttiin saada vastaus, pyrin lisäämään liittämällä teoreettinen viitekehys luontevalla tavalla haastattelu teemoihin ja teemoihin liittyviin kysymyksiin. Lisäksi selvensin kysymyksiä ja saamiani vastauksia haastattelutilanteessa. Tällä tavoin pienensin merkittävästi virhetulkinnan mahdollisuutta, jotta koettu todellisuus ja tulkintani vastaisivat toisiaan mahdollisimman tarkasti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa jää paljon asioita tutkijan päätöksenteon ja harkinnan varaan, mikä lisää subjektiivisuuden vaaraa (Kananen 2014, 25).

Olen opinnäytetyön kaikissa vaiheissa noudattanut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan vuonna 2012 julkaisemaa Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen, eli HTK ohjetta. HTK ohjeen mukaan eettisesti hyväksyttävän ja luotettavan tieteellisen tutkimuksen edellytyksenä on tutkimuksen suorittaminen hyviä tieteellisiä käytäntöjä noudattaen. Hyviin

tieteellisiin käytäntöihin kuuluu muun muassa avoimuus, rehellisyys, huolellisuus ja eettisesti kestävien tiedonhankinta menetelmien käyttäminen sekä tulosten arviointi. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6-7.) Luotettavuuden lisäämiseksi opinnäytetyössä pyrkimyksenäni oli kuvata mahdollisimman tarkasti tutkimusprosessia ja käytin myös suoria lainauksia haastattelujen vastauksista, jotta lukija voisi todeta vastauksista yhteneväisyyden tekemieni tulkintojen kanssa. Tutkimukseen liittyvän tiedon hankkimiseksi haastattelemani Sosiaalityön johtajan haastattelun osalta tarkistin myös häneltä itseltään kirjoittamani tekstin paikkansapitävyyden.

Tutkimuksen eettisyyden parantamiseksi pyrin avoimeen ja rehelliseen kommunikointiin sekä tutkimukseen osallistuvien henkilöiden anonymiteetin suojaamiseen. Huomioin tutkimusraportissa myös sen, että haastatteluissa esille tulleista asiakastyöhön liittyvistä tilanteista ei ole tunnistettavissa yksittäisiä asiakkaita. Jokainen haastateltava allekirjoitti lisäksi kirjallisen suostumuksen (liite 1), jossa kerrottiin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja tutkimuksen tavoitteesta sekä tutkimuksessa saatujen tietojen käyttötarkoituksesta ja käsitteilystä. Haastatteluista saatu aineisto myös hävitettiin asianmukaisesti heti, kun sitä ei enää tarvittu tutkimuksen tekemiseen. Kuulan (2011, 72-73) mukaan tutkimukseen osallistuvia tulee informoida muun muassa tutkimuksen tavoitteesta, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja kerättävien tietojen käyttötarkoituksesta sekä luottamuksellisten tietojen suojaamisesta ja tietojen käyttäjistä sekä käyttöajasta.

Kaikki haastattelut sujuivat ongelmitta sekä haastattelujen järjestelyjen osalta että haastattelujen nauhoitukseen liittyneen teknisen toteutuksen osalta. Haastatteluun osallistuneet työntekijät kertoivat kokemukseni mukaan avoimesti perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyöhön liittyvistä kokemuksistaan ja näkemyksistään sekä yhteistyöstä Lyömättömän Linjan projektin kanssa.

7 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyön tutkimusongelman ja sen pohjalta muodostettujen tutkimuskysymysten kannalta olennaiset tulokset. Tutkimuksen tuloksia on kuvattu teemahaastattelurungossa olevien teemojen avulla siten, että niistä voidaan muodostaa johtopäätöksissä vastaukset tutkimuskysymyksiin ja tutkimusongelmaan. Tuloksien tulkinnan luotettavuutta olen parantanut haastatteluaineistosta poimituilla suorilla lainauksilla. Aloitan tulosten kuvaamisen esittelemällä haastateltujen taustatietoja yleisellä tasolla huomioiden haastateltavien anonymiteetin suojaamisen.

7.1 Haastatteluun osallistuneiden taustatiedot

Kaikki neljä haastatteluun osallistunutta työskentelivät Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluissa. Kaksi heistä työskenteli lastensuojelun palveluissa ja kaksi perhesosiaalityön puolella. Kaikki haastateltavat olivat naisia. Haastatteluun osallistuneet työntekijät kohtaavat työsssänsä säännöllisesti perhe- ja lähisuhdeväkivallan eri osapuolia sekä ovat olleet mukana Lyömättömän Linjan ja Nurmijärven kunnan välisessä projektiyhteistyössä. Yhdellä haastatteluun osallistuneella työntekijällä oli yliopistossa suoritettua sosiaalityön opinnon ja muut kolme työntekijää olivat koulutustaustaltaan sosionomeja. Työkokemusta sellaisista työtehtävistä, jossa perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolien kohtaaminen on ollut osa työtä, heillä oli noin kahdesta vuodesta seitsemääntoista vuoteen. Tutkimuksen tulokset perustuvat heidän henkilökohtaisiin kokemuksiinsa ja näkemyksiinsä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä ammatillisesta työskentelystä sosiaalialalla sekä yhteistyöstä Lyömättömän Linjan kanssa.

7.2 Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvä ammatillinen osaaminen

Kysyessäni haastatteluun osallistuneilta heidän kokemustaan ammatillisen pätevyyden tuoman koulutuksen merkityksestä perhe- ja lähisuhdeväkivalta-työhön liittyvässä osaamisessa, oli vastaukset yhdenmukaisia. Kaikki neljä haastatteluun osallistunutta kokivat ammatillisen pätevyyden tuomiin sosiaalialan opintoihin sisältyneen opetuksen perhe- ja lähisuhdeväkivallasta vähäiseksi, kolme jopa olemattomaksi.

”En muista, että se olisi ollut opiskeluaikana mitenkään...” (H)

”Ei ollut, en ainakaan muista, jos jotain on ollut” (H)

”Jos kuului, niin kuului tosi vähän” (H)

Haastateltavat kokivat oppineensa perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyviä asioita ja ammatillista kohtaamista perhe- ja lähisuhdeväkivallan eri osapuolien kanssa pääasiassa sosiaalialan työkokemuksen kautta ja kokeneemmilta työkavereilta. Kolme haastateltavaa ottivat esille myös jossakin vaiheessa työuraa järjestetyt perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvät koulutukset osaamista lisäävänä tekijänä. Osaamisen saavuttamista ei kuitenkaan pidetty itsestäänselvyytenä, vaan se vaati työntekijältä myös motivaatiota ja halukkuutta hakeutua koulutuksiin, koska työnantajan järjestämät koulutukset ovat olleet vapaaehtoisia.

”Sekä työssä oppimisen, että työssä käydyin koulutuksen kautta. Useinhan ne on tällaisia lyhyitä koulutuksia, johon halukkaat voivat osallistua. (H)

”Suurimmat opit olen saanut työssä oppimalla ja kokeneemmilta kollegoilta, varsinaisia koulutuksia ei ole ollut. Ajattelen, että se on aika sattumanvaraista, että onko saanut tietoa vai ei” (H)

Oman työnkuvan laajuuden sekä väkivaltaan liittyvien tilanteiden moninaisuuden vuoksi säännöllisten perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyöhön liittyvien koulutusten järjestämistä ja niihin osallistumisen mahdollisuutta pidettiin kuitenkin kaikissa haastatteluissa tärkeänä. Yksi haastattelusta nosti esille erityisesti väkivallan vaikutuspiiriin joutuneen lapsen kohtaamiseen liittyvän koulutuksen tarpeen työyhteisössä. Tällainen koulutus oli haastatteluhetkellä juuri tulossa ja siihen oli valittu perhe- ja sosiaalipalveluiden osalta kaksi osanottajaa halukkaiden joukosta. Osa perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvistä koulutuksista on ollut jonkin ulkopuolisen tahon järjestämiä koulutuksia, johon on valittu osanottajat halukkaiden joukosta. Kaikki halukkaatkaan työntekijät eivät näin ollen ole päässeet osallistumaan järjestettyihin koulutuksiin.

”Väkivaltatyötä olisi ihan hyvä aika ajoin kouluttaa. Me kohdataan niin monenlaisia asioita, että se olisi varmaan semmonen, mitä olisi ihan hyvä pitää välillä mielessä, koska sitä on yllättävän monessa perheessä” (H)

”Se oli ihan hyvä koulutus, mutta ehkä vois nyt taas uudestaan kyllä käydä jonkun, kun siitä on jonkin aikaa, että pikkusen on jo unohtunut. Ainakin viiden vuoden välein mun mielestä olisi hyvä vähintään” (H)

”Ehkä sellaisia puolenpäivän koulutuksia, jossa vähän eri kulmista katsottaisiin asiaa. Me ollaan pohdittu sitä lapsen kohtaamista, varsinkin jos on vanhempien välistä väkivaltaa, niin miten sen lapsen kanssa sitten...se vois olla yksi sellainen aihe” (H)

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta ilmiön laajuuden ja ongelman vakavuuden vuoksi haastatteluissa työntekijöissä herätti kummastusta realiteetti siitä, että asia on ollut niin vähän esillä alan oppilaitoksissa. Tästä välittyy viesti samalla myös alan oppilaitoksille, jotta ongelman vakavuus otettaisiin huomioon jo alalle kouluttautumisvaiheessa. Sen lisäksi tarvitaan luonnollisesti säännöllistä jatkokoulutusta työn luonteesta ja erityispiirteistä riippuen.

7.3 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistaminen

Kolme neljästä haastatteluun osallistuneesta perhe- ja sosiaalityön työntekijästä koki, että perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvien asioiden kanssa työskentely ja väkivallan osapuolien kohtaaminen on hyvin yleistä heidän työtehtävissään. Yksi haastatteluun osallistunut puolestaan koki, että ilmiö tulee esille aika ajoin, mutta ei kokenut sitä jatkuvasti esillä olevana asiana. Hänkin tiedosti kuitenkin sellaisen mahdollisuuden, että ilmiö voi olla yleisempää, kuin

hänen tietoonsa tulleet tapaukset, koska asiakkaat eivät aina kerro työntekijälle, vaikka olisivatkin kokeneet väkivaltaa.

”Aina on ollut sellaisia perheitä, jossa se on jossain vaiheessa elämää ollut sitä arkea. Mulla on tällä hetkellä tosi tosi monta perhettä missä on ollut väkivaltaa. Se riippuu ihan, minkälaisia perheitä sattuu olemaan asiakkuudessa, mut mä väitän et se on aika yleistä.” (H)

”Kauhean yleistä, hirveän yleistä. Viikoittain ei välttämättä tule uusia tapauksia, mutta viikoittain pyöritään kyllä asian ympärillä.” (H)

”No kyl se aika yleistä on. Voi sanoo, että suurimmassa osassa ilmoituksia on väkivalta jollain tavalla mukana.” (H).

”Silloin tällöin ilmenevää, tai tietysti voi olla yleisempää, mutta ei aina kaikki kerro asioista.” (H)

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa käytettävistä menetelmistä keskusteltaessa haastatteluun osallistuneiden näkemykset ja toimintatavat vaihtelivat jonkin verran. Havainnoinnin ja keskustelun lisäksi eräs työntekijä kertoi käyttävänsä asiakastyössä muun muassa aikajanaa väkivallan tunnistamisen menetelmänä. Aikajanan avulla lasten ja perheiden läheisyyttä ja ihmissuhteiden pysyvyyttä sekä muutoksia henkilön elämänvaiheissa voidaan tehdä näkyväksi. Toisessa haastattelussa puolestaan tuli esille väkivallan tunnistamiseen tarkoitettujen lomakkeiden käyttö ja niiden tuomat hyödyt. Lomakkeiden avulla voidaan muun muassa auttaa asiakkaita hahmottamaan erilaisia väkivallan muotoja. Väkivaltaisessa perheessä elävien voi olla vaikea hahmottaa esimerkiksi henkisen väkivallan muotoja, koska väkivalta on ikään kuin normalisoitunut heidän käsityksissään, eivätkä he näin ollen miellä sitä väkivallaksi. Kolmantena menetelmänä haastatteluissa tulivat esille kuvakortit, joita voidaan käyttää apuna keskusteltaessa väkivallasta ja väkivaltakokemuksista lasten kanssa.

”Emmä nyt osaa sanoo onks meillä jotain semmosii välineitä, mut usein esimerkiksi, kun tehdään jotain aikajanaa, niin sieltä paljastuu sellasta, et esimerkiksi jo omassa lapsuudenkodissa on ollut väkivaltaa ja sitten on ollut useampia parisuhteita, missä on ollut väkivaltaa, et se valitettavan usein kulkee myös sukupolvien ketjuna.” (H)

”On myös valmiita lomakkeita joita käytetään, missä on erilaisia väkivallan muotoja, koska se ei aina ole ihmisille niin selkee, et onks tää väkivaltaa vai eikö tää oo väkivaltaa”. (H)

”Onhan meillä lomakkeita käytössä, mut jotenkin sitä ei enää tarvii, et jotenkin se lomakkeiden käyttö kuuluu siihen harjotteluun. Lasten kanssa käytän myös

kortteja, jossa on esim. rikkinäinen tuoli ja kysyn, että miten siellä kotona riidellään.” (H)

Yksi haastateltavista otti esille myös sellaisen työntekijän kannalta haasteellisen tekijän, että usein aikuisten kohdalla molemmat ovat omalla tavallaan syyllistyneet väkivaltaan ja ovat myös toisen harjoittaman väkivallan uhreja. Ilmiö on hänen mukaansa yleistynyt viime aikoina merkittävästi.

”Loppujen lopuksi, kun sitä pengotaan niin se voi olla niin päin, et nainen on jo lyönyt aikasemmin ja sit miehellä kantti pettää, et ei se tarkota, et se mies on vaan se tekijä ollut siinä. (H)

Kyseisen haastateltavan näkemyksen mukaan nykyään ei voi sanoa, että pääsääntöisesti vain toinen olisi tekijä ja toinen uhri. Hän koki, että usein kummatkin osapuolet ovat sekä tekijöitä että kokijoita. Hän lisää, että muutos aikaisempaan verrattuna on tapahtunut lyhyessä ajassa.

7.4 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen

Väkivallan puheeksi ottaminen on kaikkien haastateltavien näkemyksen mukaan säännönmukaista ja tärkeää epäiltäessä perheessä olevan väkivaltaa. Sen sijaan kokemus siitä, että kerovatko asiakkaat rehellisesti, mikäli ovat kokeneet väkivaltaa jakautui siten, että puolet haastateltavista kokivat asiakkaiden välttelevän puheenaihetta ja rehellisen vastauksen saamisen olevan haasteellista. Puolet taas kokivat saavansa usein suoraan kysymykseen suoran ja rehellisen vastauksen.

”Meillä on puhuttu paljon siitä, että päihdeongelma ja väkivalta on sellaisia, mitkä kysytään aina, mut ethän sä niihin vastausta välttämättä rehellisesti saa.” (H)

”Ei hirveen halukkaita ole olleet kertomaan, suurimmaksi osaksi olen kokenut, että nää väkivaltaa kokeneet vähättelee sitä väkivaltaa. Jälkeenpäinkin keskustellessa se tuntuu olevan vaikea aihe puhua, jota he yrittävät vältellä.” (H)

”Ihmiset aika rehellisesti kertoo, kun niiltä kysyy. Välillä tuntuu, että ammattilaisetkin voi olla liian varovaisia. Jos kysyy rohkeesti, niin sieltä saattaa tulla ihan oikea vastauskin. Ihmiset on monta kertaa tosi rehellisiä.” (H)

”Saan yleensä suoran vastauksen, joskushan se voi olla, et mitä se sulle kuulu, mut sehän sitten herättää lisäkysymyksiä.” (H)

Myös kokemukset väkivallan puheeksi ottamisen haasteellisuudesta jakautuivat haastateltavien kesken puoliksi. Kaksi työntekijää olivat kokeneet väkivallan puheeksi ottamisen ainakin jossain määrin haasteellisena omassa työsssänsä. He olivat kokeneet asiakastyössä tilanteita, joissa ei ollut itsestään selvää puhua väkivallasta avoimesti. Toiset kaksi puolestaan kokivat, ettei väkivallasta puhumisesta ja siitä kysymisessä ollut mitään erityisen vaikeaa, vaan he kokivat sen luontaisena työnkuvaansa kuuluvana osa-alueena.

”Sillon kun se väkivallan uhka jotenkin leijuu siellä perheessä ja silti kukaan ei myönnä, että väkivaltaa on, niin ne on mun mielestä ahdistavimpia. Mut kyllä-hän sen yleensä vaistoo, et usein tämmösessä perheessä, missä se on tämmöstä alistavaa, niin siellä pidetään huoli siitä, ettei sinne tulla tällasista asioista keskustelemaan, mut sit ne voi olla niitä keskusteluja lapsen kanssa.” (H)

”Siinä se justiin onkin se hankaluus, että onko liian tungetteleva, puutunko toisten asioihin, mutta toisaalta taas sitten joissakin tilanteissa on pakko, varsinkin, jos on lapsia perheessä.” (H)

*”No must tuntuu, et mä oon jo niin marinoitunu, et ei tunnu kauheen vaikealta. Siinä voi olla haasteita, et jos kysyy liian pintapuolisesti niin se tilanne luiskah-
taa käsistä. Rutiininomaisesti pitää kysellä, koska ei se aina näy naamasta, että onko väkivaltaa. On myöskin ihmisiä, joilla on kulissit kunnossa ja siellä voi olla iso salaisuus.”* (H)

*”Emmä tiedä onko siinä mitään... Sanoo vaan, et tää kuuluu meidän työn luon-
teeseen.”* (H)

Väkivallasta puhumattomuuden taustalla vaikuttavia tekijöitä voi asiakkaiden kohdalla olla monia. Vahvimmin haastatteluissa esille nousseita tekijöitä olivat väkivallan aiheuttama pelko väkivallan tekijää kohtaan ja häpeä omasta tilanteesta. Häpeän ja pelon vuoksi asia halutaan usein mieluummin pitää salassa kuin kertoa siitä ulkopuolisille.

”Se salailu, kun se on se koko perheen yhteinen salaisuus ja siihen liittyy niin paljon häpeää, toinen on pelko, lapsethan pelkää tai jos on sanottu, että tästä ei sitten puhuta.” (H)

Väkivallasta kertominen tarkoittaa asiakkaalle samalla sitä, että hänen on myönnettävä ongelman olemassaolo. Ongelman myöntäminen puolestaan voi asiakkaan mielessä tuntua pelottavalta hypyltä tuntemattomaan, jolloin hän mieluummin pysyy tutussa, vaikkakin väkivallan sävyttämässä elämäntilanteessa.

7.5 Toimintaohjeet epäiltäessä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa

Kaikki neljä haastateltavaa olivat sitä mieltä, että heille ei ole työnantajan taholta annettu varsinaisia toimintaohjeita tilanteisiin, joissa epäillään perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Haastateltujen mukaan toimintatavat ovat kuitenkin muodostuneet työyhteisössä pidemmän ajan kuluessa. Yhden haastatteluun osallistuneen työntekijän mukaan erilaisia toimintatapoja mietitään yhdessä tiimien palaverissa.

”Ei oo, et sehän on semmonen, mitä Nurmijärvellä kovasti ruvetaan kehittämään, mulla on semmonen käsitys et siihen on olemassa työryhmä, joka nyt rupee miettiin sitä oikeesti, että miten edetään.” (H)

”No mä en ole ainakaan saanu mitään tällasia toimintaohjeita.”(H)

”Ollaan luomassa kansiota, jossa olis, mut ei oo vielä olemassa sellasta” (H)

”No meil on sovittu et millä tavalla me toimitaan. Meillä on yleensä tapana väkivaltatilanteessa tavata sitä, joka on ollut kohteena ja sen jälkeen vasta tekiä seuraavana. Tiimissä näitä mietitään yhdessä.” (H)

Kaksi haastateltava toivat esille, että toimintamalli oli suunnitteilla työryhmässä, mutta se ei vielä ollut valmis. Tällä he viittasivat yhteistyössä Lyömättömän Linjan kanssa kehitystyön alla olevaan toimintamalliin, jota käytettäisiin aina, kun työtehtävissä kohdataan väkivallan vaikutuksille altistuneita lapsia.

7.6 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolille tarjolla olevien palveluiden kattavuus

Haastatteluissa keskustelin työntekijöiden kanssa kunnassa tarjolla olleiden palvelujen kattavuudesta suhteessa perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolien tarpeisiin. Kaikki haastatteluihin osallistuneet olivat sitä mieltä, että pääosin palvelujen saatavuudessa ei ollut ongelmia. Yksi työntekijä koki suuremmaksi ongelmaksi sen, että asiakkaat eivät ole halukkaita menemään tarjolla olevien palvelujen piiriin häpeän ja pelon vuoksi.

”Kyl mä luulisin et perhe saa palveluja, enemmän mun mielestä on kysymys siitä et onko perhe valmis ottaan vastaan palveluja, kun puhutaan väkivallasta, koska se häpeä ja pelko on niin suuri asia. Kyllä se on mun mielestä todennäkösempää, kun se, että perhe ei saa palveluja.” (H)

Lyömättömän Linjan väkivallan käsittelyyn ja väkivaltateemaan keskittyneitä palveluita pidettiin kuitenkin kaikissa haastatteluissa tärkeänä osana perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolille suunnattuja palveluita. Kahdessa haastattelussa työntekijät kokivat, että yhteistyö oli tuonut

mukanaan jotain uutta, mitä ei aikaisemmin ole ollut tarjota. Yhdessä haastattelussa todettiin myös, että kunnan perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolille suunnatut palvelut väkivallan osapuolille ovat nyt kattavampia, kun yhteistyötä on tehostettu Lyömättömän Linjan ja Rikosuhripäivystyksen kanssa.

”On joo ehdottomasti, ei semmosta palvelua ole aikaisemmin ollut, et sehän on ollut sitten perheneuvola, joka on niitä käsitellyt, missä se väkivaltatyö ei kuitenkaan ole sillä tavalla se pääalue.” (H)

”Se on uudenlaista, että se on keskittynyt väkivaltateemaan, tollanen ihan osamiskeskus on kyllä puuttunut.” (H)

”Nyt kun on tehostettu Lyömättömän Linjan ja Rikun kanssa tätä työtä niin nyt alkaa olla.” (H)

Nurmijärven kunnassa tehdään lastensuojelutarpeen ja perheiden palvelutarpeen arviointityötä kahden sosiaalityöntekijän ja kahden erityissosiaaliohjaajan voimin. Palvelutarpeen arvioinnissa kartoitetaan perheen tarvetta erilaisiin palveluihin ja ohjataan heidät yksilö- ja perhekohtaisen tarpeen mukaisesti tarjolla olevien palvelujen piiriin.

7.7 Projektiin liittyvä yhteistyö ja sen tuoma lisäarvo yksikön toimintaan

Yhteistyö Lyömättömän Linjan kanssa oli kaikkien haastateltavien mielestä alkanut positiivisesti. Kaikilla haastatteluihin osallistuneilla oli jonkin verran kokemuksia Yhteistyöstä Lyömättömän Linjan projektin kanssa. Työparityöskentelystä oli omakohtaista kokemusta kahdella haastateltavista työntekijöistä. Toinen heistä oli kokenut, että asiakastapaamiseen mukaan tulleella Lyömättömän Linjan työntekijällä oli kyky kysyä asiakkailta sellaisia täsmäkysymyksiä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyen, joita hän itse ei olisi osannut siinä tilanteessa kysyä. Toinen puolestaan ajatteli, että kunnan perhetyöntekijöiden ollessa usein naisia, niin miespuolisen työntekijän mukanaolosta puhumassa perheen miehelle on merkittävää hyötyä.

”Oli ehdottomasti mun mielestä se oli todella hyvä kyllä, että hän osasi heti ne oikeet kysymykset kysyä.” (H)

”Pääsi keskustelemaan ihan niinkun mies miehelle. Tuntuu, että sillä sukupuolella oli ihan selkeästi merkitystä.” (H)

Eräs työntekijä pohti työparityöskentelyn hyötyä siltä kannalta, että Lyömättömän Linjan työntekijät ovat erikoistuneet keskustelemaan väkivaltaan liittyvistä asioista. Heidän ammattitaitonsa hyödyntäminen juuri tällä osa-alueella voisi avata mahdollisuuden jatkotyöskentelylle

tilanteissa, joissa työntekijä on jollain tavalla havainnut perheessä olevan väkivaltaa, mutta perheessä ei olla halukkaita puhumaan asiasta.

”Luulisin et se on sellaisissa tilanteissa, missä se on perheessä sellanen asia, mistä on vaikee puhua, niin sillohan siel on hyvä olla sellanen ammattilainen mukana, jolla on eri tavalla taito puhua siitä asiasta.” (H)

Yksi työntekijä koki puolestaan, että yksikön työntekijöillä on vahva ammattitaito työskennellä asiakkaiden kanssa perustyössä, mutta työparityöskentely Lyömättömän Linjan työntekijän kanssa voisi soveltua vakavampiin perheväkivaltatilanteisiin, joissa tilanne on eskaloitunut niin pahaksi, että poliisi viranomaiset ovat joutuneet puuttumaan väkivaltaan.

”Se vois olla jo sitten semmonen aika kraavi väkivalta sitten, missä on jo poliisitkin mukana, et aika paljon itse yritetty tehdä myös sitten.” (H)

Kahdessa haastattelussa työntekijä piti hyvänä lisänä myös sitä, että nyt heillä on mahdollisuus ottaa yhteyttä Lyömättömän Linjan työntekijään ja konsultoida heitä kysymällä neuvoa tai mielipidettä asiakastyössä esiin tulevissa hankalilta tuntuissa tilanteissa.

”Nyt kun on tavannut näitä henkilöitä, niin on kynnyks madaltunut, vaikka tarttua puhelimeen ja kysyä konsultatiivisessa mielessä.” (H)

”Se että voi heiltä kysyä neuvoa konkreettisessa asiakastyössä, et jos sitä käytäs semmosissa konsultatiivisissa jutuissa.” (H)

Lyömättömän Linjan kanssa tehtävään yhteistyöhön kuuluu myös asiakkaiden ohjaaminen Lyömättömän Linjan toimipisteeseen Keravalla. Palveluita on tarjolla kaikille perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolille. Asiakkaiden ohjaaminen Lyömättömän Linjan palvelukeskukseen tapahtuu pyytämällä asiakkaalta lupa välittää hänen yhteystietonsa Lyömättömään Linjaan tai toisena mahdollisuutena on se, että kunnan työntekijä menee yhdessä asiakkaan kanssa ikään kuin hänen tuekseen ensimmäisellä tai ensimmäisillä kerroilla. Kahdessa haastattelussa työntekijä korosti kunnan työntekijän mukanaolon tärkeyttä ensitapaamisessa, jotta hyvä asiakassuhde pääsisi alkamaan ja tarvittavat tiedot asiakkaan tilanteesta siirtyisi myös Lyömättömään Linjaan.

”Mä vein heidät sinne pari ensimmäistä kertaa ja olin näillä tapaamisilla mukana, niin se oli enemmän sellasta saattaen vaihtamista. Sit kun me mentiin sinne Lyömättömään, niin siellä puhuttiin koko ajan siitä itse väkivallasta ja siitä, että mitä se väkivalta on ollu.” (H)

”Me ollaan paljon lähetetty ja annettu yhteystiedot ja nyt me ollaan tehty myös sitä, että viedään niinkun saattaen vaihtaen myöskin sitten. Mä saattaen vaihdan sen ihmisen tai perheen, joka haluaa apua. Mielelläni voisin sen sinne, et olis siinä mukana kertomassa hänen tukenaan niistä asioista.” (H)

Lyömättömän Linjan palveluihin ohjaamisessa korostui sama teema, kuin työpariksi pyytämässä. Eli silloin, kun tarvitaan erikoistunutta osaamista, nimenomaan väkivallasta ja sen seurauksista keskustelemisessä sekä väkivallasta toipumisen tukemisessa, niin perusmuotoisen perhetyön mahdollisuudet koettiin rajallisina.

”Lyömättömän hyöty on nimenomaan, kun se on heille se juttu, se on heidän osaaminen, niin en minä osaa samalla tavalla niitten lasten kanssa käydä keskustelua siitä väkivallasta, miten he sen osaa. Perhetyössä kun pitää osata vähän kaikkea, niin ei voi olla joka alan asiantuntija. Must se on hyvä, että siihen on olemassa sitä osaamista mitä kaikilla ei voi olla. Sen takia on hyvä, että on sellanen palvelu, jonka kanssa voi tehdä sitä työtä mihin ei itellä enää osaaminen riitä.” (H)

Kyseinen työntekijä kertoo haastattelusta poimitussa lainauksessa Lyömättömän Linjan työntekijän kyvystä keskustella väkivallasta lasten kanssa. Kokemus hankkeen työntekijöiden kyvystä keskustella nimenomaan väkivallasta myös aikuisten väkivallan osapuolten kanssa välityi kuitenkin muissakin haastatteluissa.

7.8 Lyömättömän Linjan tarjoamien palveluiden tarve kunnassa

Kaikki neljä haastateltavaa kokivat, että Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluissa ja heidän asiakaskunnassaan on tarvetta Lyömättömän Linjan tarjoamille palveluille. Heidän näkemyksensä mukaan yhteistyö oli perusteltua ja tarpeellista. Kaksi haastateltavaa korosti erityisesti väkivaltaan erikoistuneen yhteistyökumppanin merkitystä työtehtävissä, joissa vaaditaan erityisosaamista. Heidän omassa työssä vaaditaan niin paljon osaamista monenlaisista eri asioista, jotka liittyvät perheen hyvinvointiin, että heillä ei tällaista erityisosaamista voi oman käsityksensä mukaan ollakaan. Tällaisessa tilanteessa korostuu yhteistyökumppanin merkitys, jonka puoleen voi kääntyä erityisosaamista vaativissa tilanteissa. Yksi haastateltava nosti esille Lyömättömän Linjan miestyöntekijöiden työotteen sopivuuden kohtaamaan niin sanottuja ”äijä” tyyliä miehiä asiakaskunnassa.

”Ihan ehdottomasti, kyllä. Mä oon sitä mieltä et sitä tarvitaan tässä sosiaalialalla nimenomaan sitä erikoistunutta palvelua siihen väkivaltatyöhön.” (H)

”On tarvetta, se on mun mielestä tosi tärkeä tukimuoto, että voidaan käyttää tällaisia palveluja tukena.” (H)

”Kyllä mä ajattelen, että se tulee tarpeeseen. Meidän työssä on niin hirveen monia erikoisosa-alueita, mistä tarvii hankkia lisää tietoa ja selvittää, niin aina on jotenkin hyvä, kun on joku paikka missä ollaan erikoistuneita tiettyyn asiaan. Että se on varmasti hyvä kanava, mikä on nyt käynnistynyt, ensivaikutelma on positiivinen.” (H)

”Mulla tulee nää miehet aina mieleen, kun naiset on usein verbaalisia niin ne pystyy sen avun hakemaan jostain muualta, mut sellaset äijät tai miehet, jotka ei niinkun halua näitä kukkahattutäti juttuja keskustella niin semmosissa.” (H)

Eräs haastatteluun osallistunut työntekijä korosti myös moniammatillisen yhteistyön merkitystä ja positiivisia vaikutuksia asiakkaan kokonaisvaltaisessa auttamisprosessissa. Hänen kokemuksensa mukaan asiakkaatkin ovat kokeneet asioidensa menevän eteenpäin ja ovat olleet tyytyväisiä tilanteisiin, joissa heidän asioitaan on käsitelty moniammatillisissa palaverissa.

”Aina tuntuu, et silloin on tosi hyvä paletti, kun asiakkaan suostumuksella keskustellaan moniammatillisissa ryhmissä asiakkaan tilanteesta ja asiakkailtakin on tullut tällaisesta hyvää palautetta, et he kokevat asioidensa menevän eteenpäin.” (H)

Monipuolinen työnkuva perhetyössä vaatii tekijältään paljon osaamista ja tietoa, joita pidemmän työkokemuksen omaavilla perhe- ja sosiaalipalveluiden työntekijöillä selvästi on. Väkivaltatyöhön erikoistuneet työntekijät ja heidän palvelunsa kautta asiakkaille tarjolla olevaa apua pidettiin kuitenkin tärkeänä lisänä yleisemmällä tasolla toimiviin kunnan palveluihin.

7.9 Väkivaltatyön ja Lyömättömän Linjan kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen

Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämistarpeista Nurmijärven kunnassa keskusteltaessa haastatteluun osallistuneet työntekijät nostivat esille erilaisia asioita. Yksi haastateltava kaipasi väkivaltakokemusten traumatisoimien ihmisten, erityisesti lasten kohtaamiseen ohjeistusta ja välineitä. Hän koki, että monenlaisen häiriökäyttäytymisen taustalla saattaa olla väkivallan aiheuttama trauma, jota ei ole käsitelty.

”Se on sellanen asia mikä traumatisoi. Traumatisoi aina sekä aikuista, mutta siis todellakin lasta, niin se, että tulee se sellanen malli, et miten meidän kunnassa toimitaan väkivallan suhteen, niin se on varmaan semmonen, mitä me kaikki

tarvitaan. Koska niitä väkivaltaa kohdanneita lapsia...mä väitän et meillä hoideaan niitä monen eri oireyhtymän vuoksi psykiatrisen puolella tai perheneuvoiloissa tai erityisluokilla käytöshäiriöiden takia, kun siel voi olla traumaperäinen väkivaltakokemus taustalla.” (H)

Toinen esille tullut kehittämistarve oli monikulttuurisuuden mukanaan tuomat haasteet. Tulevaisuudessa väestön kansainvälistyessä tarvitaan entistä enemmän kulttuurillista osaamista ja ymmärrystä, koska toisinaan jopa lainsäädäntöön liittyvät perusasiat saattavat olla epäselviä toisenlaisen kulttuurillisen taustan omaaville henkilöille. Samoin kunniaväkivaltaan liittyvät asiat saattavat tulla eteen perhetyössä työskentelevälle henkilökunnalle.

”Totta kai, kun on maahanmuuttajia, joille voi olla yllättävä asia mikä rikollaisissa on kiellettyä. Nää tällaset kunniaväkivaltaan liittyvät asiat voi olla sellaisia, mistä nyt ei vielä niin kovasti ole tietämystä ja osaamista.” (H)

Kolmas kehittämiskohde, joka ei liity pelkästään perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan, vaan kaikkeen työskentelyyn perhe- ja sosiaalipalveluissa oli työmäärän suuruus. Suuri työmäärä aiheuttaa sen, että yksittäiseen tapaukseen tai perheeseen syventyminen ei ole aina mahdollista, niin perusteellisesti kuin olisi perheen tilanteen kannalta tarkoituksenmukaista ja tarpeellista.

”Työmäärä on niin suuri, et miten pääsis tekemään niin et jokainen tulis autuksi. Aikaa ei oo riittävästi syventyä siihen”. (H)

Eräs haastateltava puolestaan kertoi, että pääkaupunkiseudulla toimii palvelu, joka on erikoistunut romanien väkivaltatyöhön, mutta Nurmijärveläisille heidän palvelunsa eivät ole käytävissä, joten hän koki, että tällaiselle työmuodolle olisi tarvetta myös Nurmijärven kunnassa.

”Tällanen puute itsellä tuli mieleen, että tämmönen romanityön väkivalta, mikä on pääkaupunkiseudulla, mut he ei tee Nurmijärvelle näitä palveluja.” (H)

Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluiden ja Lyömättömän Linjan yhteistyöhön liittyviä haasteet ja kehittämisehdotukset liittyivät suurimmaksi osaksi palvelujen ja yhteistyön konkretisoitumiseen ja erilaisista mahdollisuuksista tiedottamiseen. Kaikilla oli jonkinlaisia kokemuksia yhteistyöstä sen eri muodoissa, mutta kaksi haastatteluun osallistunutta koki yhteistyön olevan vasta alkutaipaleella. Heillä ei haastatteluhetkellä vielä ollut täysin selkeää käsitystä siitä, mihin kaikkeen palveluita voisi konkreettisesti käyttää ja mitä kaikkia eri yhteistyön muotoja heillä olisi mahdollista työssään hyödyntää. He toivoivatkin yhteistyötä konkretisoivaa informaatiota Lyömättömältä Linjalta. Haastattelukertojen välissä Lyömättömän Linjan työntekijä olikin käynyt esittelemässä tarkemmin toimintaa, jolloin yksi työntekijä oli vastikään saanut tarkempaa tietoa yhteistyön mahdollisuuksista.

”Niin...no en mä tiedä. Se on ehkä semmonen, mikä ei oo jalkautunu ihan niin paljon vielä.” (H)

”Must tää on tosi hyvä, että tää on lähtenyt tällä tavalla käyntiin ja toivon että se tulee sellaiseksi eläväksi yhteistyöksi tässä. Vois tietysti olla joskus semmonen koulutus tai luentotilaisuus tai jokin tutustuminen heidän palveluihinsa ja palvelupisteeseen, niin kokisin ite hyödylliseksi.” (H)

”No nyt he kävi esittelemässä sitä toimintaa enemmän, niin siinä tuli uutta tietoa heidän toiminnastaan ja se tarkentui nyt sitten.” (H)

Yksi haastatteluun osallistunut työntekijä kaipasi tiiviimpää yhteydenpitoa asiakkaiden tilanteesta Lyömättömän Linjan kanssa, jotta kunnan työntekijä olisi tietoinen siitä, onko asiakas mennyt Lyömättömän Linjan palveluihin, jos hänet on ohjattu sinne perhe- ja sosiaalipalveluista.

”Sen jälkeen en tiennyt hetkeen, että menikö hän sinne vai kuinka, voisko siinä olla joku semmonen, että olis tiiviimpikin se, koska hän olis voinu mennä sinne tai olla menemättä.” (H)

Samoin hän toivoi tiiviimpää yhteydenpitoa Lyömättömän Linjan palveluissa olleen asiakkaan asiakassuhteen päättyessä Lyömättömässä Linjassa, jolloin kunnassa voitaisiin arvioida jatko-työskentelyn tarvetta. Asiakasta koskeva tietojenvaihto kunnan ja Lyömättömän Linjan välillä tapahtuisi luonnollisesti molempiin suuntiin asiakkaan luvalla.

8 Johtopäätökset

Johtopäätöksissä tarkastelen ja analysoin tutkimuksen tuloksia peilaten niitä teoreettiseen viitekehukseen. Lisäksi vastaan asettamiini tutkimuskysymyksiin tutkimuksen tulosten perusteella. Tutkimuskysymykseni olivat. 1. Minkälaisia haasteita Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluiden työntekijät ovat kokeneet perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvässä työssä? 2. Miten perhe- ja sosiaalipalveluiden työntekijät ovat kokeneet Lyömättömän Linjan projektin kanssa tehdyn yhteistyön hyödyt ja muodostuneet toimintatavat? 3. Millaisia kehittämisehdotuksia perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön yhteistyöhön liittyy? Tutkimuskysymyksiini vastaamalla muodostuu samalla myös vastaus tutkimusongelmaan. Opinnäytetyön tutkimusongelmana oli selvittää mikä on Lyömättömän Linjan perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen sekä siitä toipumisen tueksi suunnatun projektin kanssa tehdyn yhteistyön tuottama hyöty Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalityössä?

8.1 Lyömättömän Linjan kanssa tehdyn yhteistyön lähtökohdat

Istanbulin sopimukseen on Lidmanin (2017, 23) mukaan kirjattu useita velvoitteita naisia kohtaan ilmenevän väkivallan torjumiseksi. Sopimuksessa kehoitetaan kehittämään yhtenäisiä toimintaperiaatteita ja koordinoimaan väkivallan vastaiseen työhön liittyvää tietoa. Velvoitteiden toteuttaminen edellyttää ammattihenkilöstön kouluttamista nykyistä enemmän, pysyviä toimintaohjelmia, kansalaisjärjestöjen kanssa tehtävää tiivistä yhteistyötä ja sekä riittävää rahoitusta. Nurmijärven kunnassa on koettu tärkeänä lähteä kehittämään perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä, jonka vuoksi kuntaan on perustettu lähisuhdeväkivaltatyön tukiryhmä. Ryhmä on toiminut tutkimuksen tekohetkellä parin vuoden ajan. Tukiryhmä toimii kunnassa tehtävää perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä koordinoivana ja aiheeseen liittyvää osaamista ylläpitävänä sekä tietoa jakavana tahona. Lyömätön Linja on edustettuna Nurmijärven Lähisuhdeväkivaltatyön tukiryhmässä ja yhteistyö Lyömättömän Linjan kanssa on haastatteluiden mukaan tuonut paljon lisäarvoa tukiryhmän toimintaan sekä Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluissa tehtävään asiakastyöhön. Lyömättömän Linjan työntekijöiden väkivaltatyöhön liittyvä erityisosaaminen ja joustava yhteistyö kunnan kanssa ovat rikastuttaneet kunnassa tehtävää perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä monella tavoin.

8.2 Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvä ammatillinen osaaminen

Amnestyn Suomen osaston lähisuhdeväkivallasta Suomen kunnissa tekemässä selvityksessä todettiin perustasoa monipuolisemman tiedon kohdalla ammattilaistenkin olevan pitkälti oman aktiivisuuden varassa (Lidman 2017, 107). Opinnäytetyön yhteydessä tehty haastattelututkimus tukee tätä havaintoa. Haastatteluun osallistuneet työntekijät kuvasivat yksimielisesti ammattiinsa pätevyyden antaneiden korkeakouluopintojen sisältämää perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvää opetusta olemattomaksi tai hyvin vähäiseksi. Myös oma kokemukseni sosiaalialan ammattikorkeakouluopinnoista tukee tätä havaintoa, johon olisi ongelman laajuuden vuoksi syytä kiinnittää huomiota alan oppilaitoksissa tulevaisuudessa. Sosiaali- ja terveystieteiden ja Suomen Kuntaliiton (2008, 22.) julkaisemien suositusten mukaan kuntien ja alan oppilaitosten sekä muiden toimijoiden tulisi kehittää ja toteuttaa yhteistyössä tarvetta vastaavaa koulutusta, jonka koordinoimista ja seurantaan hoitamaan tarvitaan yhteistyö- tai koordinaatioryhmä.

Haastatteluun osallistuneiden työntekijöiden perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvä osaaminen ja tieto oli pääasiassa hankittu alan työkokemuksen kautta. Lisäksi osaamiseen olivat vaikuttaneet kokeneemmilta työntekijöiltä siirtynyt tieto. Silloin, kun työnantaja on järjestänyt koulutuksia, ovat ne olleet vapaaehtoisia, joten tältäkin osin Amnestyn (Lidman 2017, 107) selvityksessä tehty havainto työntekijän aktiivisuuden merkityksestä tiedon hankinnassa oli

samassa linjassa opinnäytetyöhön liittyneen tutkimuksen kanssa. Omasta aktiivisuudesta huolimatta ei pääsy kaikkiin tarjolla oleviin koulutuksiin ollut tutkimuksen mukaan mahdollista, koska ainakin osaan koulutuksista osallistujat valittiin halukkaiden joukosta. Tähän saattaa olla syynä myös ulkopuolisen koulutuksen järjestäjän taholta määritellyt osallistujamäärät.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliiton (2008, 21) julkaisemien suositusten mukaan työnantajien tulisi järjestää sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelevälle henkilöstölle mahdollisuuden saada jatko- ja täydennyskoulutusta perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyen. Lisäksi Nietolan (2011, 87.) mukaan työnantajan velvollisuus on järjestää työntekijöilleen mahdollisuuksia päästä aiheutta koskeviin koulutuksiin. Haastatteluun osallistuneet esittivätkin toiveen, että tietyin väliajoin järjestettäisiin koulutuksia, koska kyseessä on monitahoinen ilmiö, jonka kanssa he ovat usein tekemisissä omaan työhönsä liittyen. Pitkästä työkokemuksesta huolimatta koulutukseen osallistuminen ajoittain vaikuttaa olevan perhe- ja lähisuhdeväkivalta ilmiön parissa työskenteleville merkityksellistä. Nurmijärven lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtajan haastattelussa tuli esille, että väkivaltateemaa sivutaan henkilökunnalle järjestettävissä koulutuksissa, mutta yksikön työntekijöillä on väkivaltatyön perusosaaminen entuudestaan kunnossa. Monet työntekijöistä ovat aiemmin työskennelleet muun muassa turvakodeissa tai perhetukikeskuksissa, joten heillä on työkokemuksen tuomaa osaamista perhe- ja lähisuhdeväkivallasta sekä koulutuksia, joita on järjestetty jo heidän aiemmissa työyhteisöissään.

Pitkä työkokemus ja aiemmissa työpaikoissa järjestetyt koulutukset eivät luonnollisesti vähennä nykyisen työnantajan velvollisuutta järjestää henkilöstölleen mahdollisuuksia osallistua heidän tarvettaan vastaaviin koulutuksiin. Lidmanin (2017, 23.) mukaan Istanbulin sopimuksen velvoitteiden toteuttaminen edellyttää ammattihenkilöstön kouluttamista nykyistä enemmän, pysyviä toimintaohjelmia, kansalaisjärjestöjen kanssa tehtävää tiivistä yhteistyötä ja muutoksia lainsäädäntöön sekä riittävää rahoitusta. Nurmijärven kunnan pyrkimykset omalta osaltaan vahvistaa perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolien kanssa tehtävän työn eri osa-alueita ovat askel kohti Istanbulin sopimuksen asettamien velvoitteiden toteutumista. Yhteistyö väkivaltaan erikoistuneiden yhteistyökumppaneiden, kuten Lyömättömän Linjan kanssa tarjoaa mahdollisuuden myös henkilökunnan täydennyskoulutuksien toteuttamiseen yhteistyöverkoston laajentumisessa.

8.3 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistaminen

Naisiin kohdistuvat väkivallan muodot jäävät Lidmanin (2017, 17) mukaan tyypillisesti piiloriikollisuudeksi. Syyt ovat monitahoisia, mutta usein väkivallan uhri häpeää tilannettaan ja pelkää sosiaalista leimaantumista tai väkivallan eskaloituvan ja laajenevan myös lapsiin kohdistuvaksi. Väkivallan uhrit eivät välttämättä luota yhteiskunnan tarjoamaan apuun tai ovat tietämättömiä oikeuksistaan palveluihin. Lisäksi Nietolan (2011, 74-75) tekemässä tutkimuksessa tuli ilmi, että

muun kuin selkeän fyysisen väkivallan määrittely saattaa olla vaikeaa jopa uhreille itselleen, puhumattakaan ulkopuolisesta työntekijästä. Teoreettisen viitekehyksen perusteella voidaan päätellä, että muun kuin selkeän fyysisen väkivallan havaitseminen on erittäin vaikeaa. Myös haastattelemani sosiaalityön johtaja sekä hänen lisäkseen yksi Nurmijärvellä haastattelututkimukseen osallistunut työntekijä toivat esille, että väkivaltailmiö saattaa usein jäädä jonkin muun ongelman varjoon. Saatetaan esimerkiksi hoitaa voimakkaasti oirehtivan nuoren oireita, eikä välttämättä havaita, että taustalla voi olla väkivaltaa. Väkivallan tunnistaminen edellyttää työntekijältä tietoa siitä, minkälaisia vaikutuksia väkivallalla on ihmisiin (Huhtalo ym. 2003, 48).

Vuonna 2012 toteutetun Kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan 5 % naisista ja 2 % miehistä oli kokenut fyysistä parisuhdeväkivaltaa tutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Vuonna 2013 toteutetun lapsiuhritutkimuksen yhdeksäsluokkalaisista vastaajista 20 % oli kokenut lievää väkivaltaa vanhempansa taholta. Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä on tärkeää, koska merkittävä osa lähisuhdeväkivallan uhreista ei kerro väkivaltakokemuksistaan oma-aloitteisesti, jolloin lähisuhdeväkivalta jää paljastumatta. (Rikoksantorjunta-neuvosto.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämä alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus 2013-2015 osoittaa, että Nurmijärvi sijoittuu väkivaltakokemusten ja väkivallan uhkan kokemisen osalta korkealle niin valtakunnallisesti kuin naapurikuntiin verrattuna. (Joutsen 2016.)

Nurmijärven lähisuhdeväkivaltatyön yhdyshenkilönä toimivan Johanna Tervasen mukaan Nurmijärvellä on hyvin vähän katuväkivaltaa, sen sijaan väkivalta tapahtuu kodin seinien sisällä (Joutsen 2016). Tervasen mukaan Nurmijärvellä tapahtuvasta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta heidän tietoonsa tulee vain ”jäävuoren huippu”, mikä kuvastaa väkivallan havaitsemisen vaikeutta ja siihen liittyviä haasteita perhe- ja sosiaalityössä. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan kohtaamista voitaneen tutkimuksen tulosten perusteella pitää hyvin yleisenä Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluissa. Yhden työntekijän hieman poikkeavaan mielipiteeseen saattaa olla monia syitä. Työntekijän toimenkuva saattaa esimerkiksi olla niin laaja tai työmäärä suuri, että hänen resurssinsa eivät riitä muiden kuin selvien perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapausten havainnointiin.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos on kehittänyt lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn, riskinarvioihin ja koetun väkivallan kirjaamiseen soveltuvia lomakkeita, joiden avulla on mahdollista kartoittaa useita lähisuhdeväkivallan muotoja, mutta niiden hyödyntäminen asiakastyössä on Lidmanin (2017, 28-29) mukaan vaihtelevaa. Myös tämän opinnäytetyön tutkimusaineiston mukaan lomakkeiden käyttö oli Nurmijärven perhe- ja sosiaalityössä vaihtelevaa. Lomakkeiden sijaan saatettiin myös käyttää jotakin muuta menetelmää, kuten aikajanaa väkivallan tunnistamisen menetelmänä. Aikajanan avulla lasten ja perheiden läheissuhteita ja ihmissuhteiden pysyvyyttä sekä muutoksia henkilön elämänvaiheissa voidaan tehdä näkyväksi.

Lomakkeiden ei koettu soveltuvan kaikkiin asiakastilanteisiin, mutta ilmiön moniulotteisuuden ja vaikean tunnistettavuuden vuoksi, lomakkeiden käyttöä puoltava perusteltu mielipide tuli esille haastatteluissa. Lomakkeiden käyttäminen auttoi asiakkaita hahmottamaan väkivallan eri muotoja, koska väkivallan tunnistaminen ei aina ole selvää heille itselleenkaan. Paperilomakkeiden käyttö ei varmasti sovellu kaikkiin tilanteisiin perhetyössä, mutta pitäisin niiden tai jonkin muun konkreettisen menetelmän käyttöä tärkeänä mahdollisuutena sekä asiakkaiden että työntekijöiden auttamiseksi väkivallan tunnistamisessa. Muun muassa Nietolan (2011, 74-75) tutkimuksessa tuli ilmi, että muun kuin selkeän fyysisen väkivallan määrittely saattaa olla vaikeaa jopa uhreille itselleen, puhumattakaan ulkopuolisesta työntekijästä. Sen vuoksi lomakkeiden käytön mahdollisuutta ei kannata poissulkea, mikäli se soveltuu kyseiseen asiakas tilanteeseen.

8.4 Puheeksi ottaminen

Opinnäytetyön tiimoilta tekemiini haastattelujen sekä Lyömättömän Linjan työntekijöiden kanssa käymieni keskustelujen perusteella juuri väkivallan puheeksi ottaminen ja asiasta suoraan kysyminen ovat kaikista tärkeimpiä asioita perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolten auttamisen kannalta. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliiton (2008, 21) julkaisemien suositusten sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön tulisi tuntea perhe- ja lähisuhdeväkivallan erityispiirteet ja työkäytännöt, joiden avulla väkivallan merkit voidaan tunnistaa ja ottaa väkivalta puheeksi sekä rohkaista hoitoon tai avun piiriin hakeutumisessa. Sosiaali- ja terveysministeriön ja Etelä-Suomen lääninhallituksen (2007) julkaiseman oppaan mukaan perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolia työssään kohtaavat työntekijät ovat avainasemassa, kun tavoitellaan perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemistä ja siihen puuttumista. Oppaan mukaan ammattilaisen tulee kysyä asiasta suoraan ja puuttua tilanteeseen (Rikoksantorjuntaneuvosto).

Kuitenkin Nietolan (2011, 76) tutkimuksessa havaittiin, että väkivalta koetaan yhteiskunnassa edelleen vaikeana ja arkaluontoisena puheenaiheena, erityisesti puhuttaessa muusta kuin fyysisestä väkivallasta, koska pelätään tunkeutumista ihmisten henkilökohtaiselle alueelle. Opinnäytetyön tiimoilta tehdyssä tutkimuksessa kävi ilmi, että haastatteluun osallistuneet henkilöt ovat omaksuneet väkivallan puheeksi ottamisen ja siitä kysymisen säännönmukaisena toimenpiteenä, mutta kokemuksessa puheeksi ottamisen vaikeudesta oli selkeää hajontaa. Puolet haastatelluista kokivat väkivallan puheeksi ottamisen jossain määrin hankalana asiana, kun toiselle puolelle se oli luontainen osa työtä. Tämä hajonta vastauksissa kuvastaa mielestäni ainoastaan eroja ihmisten luonteenpiirteissä. Se, mikä toiselle tuntuu helpolta, saattaa tuntua toisesta vaikealta.

Amnestyn tutkimusjulkaisussa todetaan väkivaltakokemuksista kertomattomuuden syiden olevan monitahoisia, mutta usein väkivallan uhri häpeää tilannettaan ja pelkää leimaantumista tai

väkivallan eskaloituvan ja laajenevan myös lapsiin kohdistuvaksi (Lidman 2017, 17). Häpeä ja pelko nousivat esille myös Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluiden työntekijöiden haastattelussa tekijöinä, joiden koettiin olevan merkittävimpiä väkivallasta kertomista estäviä tekijöitä. Lidmanin tutkimuksen tuloksista poiketen haastattelemani työntekijöistä kahden mielestä asiakkaat usein kertovat melko avoimesti, kun heiltä suoraan kysytään väkivallasta. Tulokset ovat tältä osin hieman ristiriitaisia aiempiin tutkimuksiin verrattuna.

Mikäli asiakkaat pääsääntöisesti avoimesti kertoisivat väkivaltakokemuksistaan, voisi olettaa suuremman osan tapauksista tulevan myös viranomaisten tietoon. Näin selkeät erot vastauksissa saattavat kertoa ilmiön laajuudesta. Saattaa myös olla niin, että väkivaltakokemuksistaan avoimesti kertovia on paljon. Se ei kuitenkaan sulje pois sitä mahdollisuutta, että asiasta kertomattomien osuus olisi myös suuri, jolloin suuri osa heistä jäisi havaitsematta perhe- ja sosiaalityössä. Sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliiton (2008, 14.) julkaiseman oppaan mukaan häpeä ja syyllisyys sekä pelko, joita kokevat niin uhri kuin tekijäkin, voivat vaikeuttaa merkittävästi väkivallasta kertomista. Tämän vuoksi perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa ei havaita helposti. Väkivallan ja uhkausten aiheuttama häpeä ja pelko saattavat estää ihmistä puhumasta edes vakavista pahoinpitelyistä. (Suomen mielenterveysseura.)

8.5 Toimintaohjeet epäiltäessä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliiton (2008, 15) julkaisemien suositusten mukaan väkivaltaongelmien ennalta ehkäisyä ja ongelmiin puuttumista varhaisessa vaiheessa on tehostettava. Hankkeissa kehitettyjen toimintamallien ja työkäytäntöjen juurruttaminen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen osaksi on myös tärkeää. Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluissa toimintatavoista keskustellaan tiimipalaverieissa, mutta työntekijät eivät tutkimuksen mukaan olleet saaneet varsinaisia toimintaohjeita epäiltäessä perheessä olevan väkivaltaa. Asiakstilanteiden moninaisuuden vuoksi tietty vapaus toimia tilanteessa parhaaksi katsomallaan tavalla voi kuitenkin olla myös positiivinen asia. Kaavamainen toiminta ei aina ole mahdollista, kun työskennellään ihmisten kanssa. Nietolan (2011, 76) Tutkimuksessa todetaan kuitenkin työntekijöiden kouluttamisen ja toimintamallien muodostamisen perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen liittyvissä tilanteissa olevan tarpeellisia.

Espoossa on käytössä moniammatillinen yhteistyömalli lähisuhdeväkivaltatyössä. Yhteistyömallin ydinjäseniin kuuluu Espoon poliisin ja syyttäjäosaston lisäksi turvakodin Naisten apu palvelu sekä Espoon Lyömätön Linja. Yhteistyön tavoitteena on ollut yhtenäistää käsityksiä väkivallasta ilmiönä ja kehittää toimintamalleja sekä ohjeistuksia työssään väkivaltaa kohtaaville toimijoille. (Nietola 2011, 45-46.) Lyömättömän Linjan yhteistyöverkoston kautta rakentuneiden ja esimerkiksi Espoon yhteistyöverkostossa aiemmin kehitettyjen toimintamallien hyödyntäminen

Nurmijärvellä voisi olla perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämisen kannalta hyödyllistä. Tilanteeseen on kuitenkin Nurmijärvellä tulossa osittaista parannusta. Yhteistyössä Lyömättömän Linjan kanssa on nimittäin tekeillä malli, jota tullaan käyttämään säännönmukaisesti, kun saadaan tieto lapsesta, joka on jollakin tavoin joutunut kokemaan perhe ja lähisuhdeväkivaltaa.

8.6 Lyömättömän Linjan tarjoamien palveluiden tarve kunnassa

Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisun (THL 2017a) mukaan kunnilta edellytetään tarvittavien palvelujen järjestämistä väkivallan uhreille ja väkivallalle altistuneille sekä väkivallan tekijöille. Väkipaltaongelman hoitamiseen tarvitaan Ensi- ja turvakotien liiton (2006, 145-146) mukaan nykyistä enemmän erikoistuneita palveluita, koska perhe- ja lähisuhdeväkivallan aiheuttamat seuraukset saattavat olla vakavia ja pitkäkestoisia. Lisäksi perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrin tarvitsevat usein yhtä aikaa monenlaisia interventioita elämän-hallinnan tukemiseen. Miesten ja naisten sekä lasten kanssa työskentelyyn tarvitaan kuhunkin omat menetelmänsä.

Lyömättömän Linjan palvelut tarjoavat haastatteluun osallistuneiden työntekijöiden mukaan juuri tällaisia erikoistuneita palveluita, jotka täydentävät perhe- ja sosiaalityössä muutoin tarjolla olevia palveluita, joissa väkivallan käsittely ei ole kuitenkaan tehtävien laajuuden vuoksi varsinaista ydintoimintaa. Työntekijät kokevat oman työnsä vaativan niin paljon osaamista monenlaisista eri asioista, jotka liittyvät perheen hyvinvointiin, että heillä ei tällaista erityisosaamista voi oman käsityksensä mukaan ollakaan. Tällaisessa tilanteessa korostuu yhteistyökumppanin merkitys, jonka puoleen voi kääntyä erityisosaamista vaativissa tilanteissa. Lyömättömän Linjan miestyöntekijöiden työtteen koettiin sopivan kohtaamaan myös niin sanottuja ”äijä” tyyliä miehiä asiakaskunnassa, joihin kunnan naistyöntekijä ei välttämättä saa samanlaista keskusteluyhteyttä muodostettua.

Väkivallan uhreille ja tekijöille suunnattujen palvelujen hajanaisuus ja heikkoudet ovat Sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliiton (2008, 23-24) mukaan aiheuttaneet sen, että tarvittava apu ja tuki on jäänyt saamatta tai se on ollut puutteellista. Edellä mainitusta poiketen yhden haastatteluun osallistuneen mielestä suurin ongelma ei ole palvelujen saatavuus, vaan asiakkaiden haluttomuus ottaa vastaan palveluita häpeän ja pelon tai jonkun muun syyn vuoksi. Muidenkin haastatteluiden perusteella oli vedettävissä johtopäätös, että työntekijöiden näkemyksen mukaan palveluita on ollut tarjolla aiemminkin, mutta kuitenkin Lyömättömän Linjan kaltainen väkivaltaan erikoistunut osaamiskeskus koettiin erittäin tervetulleena uudenlaisena lisänä palveluverkostoon. Lisäksi arvostettiin mahdollisuutta konsultoida tai pyytää työpariksi Lyömättömän Linjan työntekijöitä, joilla on erikoistunutta osaamista keskustella asiakkaiden kanssa väkivaltaan liittyvistä asioista ja motivoida asiakkaita ongelman hoitamiseen.

Auttamispalvelut, jotka ovat suunnattu väkivallan kokijoille ovat Lidmanin (2017, 122.) mukaan puutteellisia. Euroopan neuvoston perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan yleis-sopimuksen velvoitteet eivät siten toteudu. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta ongelman yleisyyden ja asiakastyössä tarvittavan erityisosaamisen vuoksi kaikki haastatteluun osallistuneet olivatkin sitä mieltä, että Lyömättömän Linjan tarjoamille palveluille on selkeästi tarvetta Nurmijärven kunnassa. Erikoistuneiden palveluiden tarvetta Nurmijärvellä tukee myös sosiaalityön johtajan näkemys siitä, että pintapuolinen perhetyö ei ole riittävää ratkaisemaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvää monimuotoista problematiikkaa. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrin tarvitsevat usein yhtä aikaa monenlaisia interventioita elämänhallinnan tukemiseen. Tukipalveluita, jotka ovat väkivaltatyöhön erikoistuneita kehitetään nykyisin monipuolisiksi palvelukokonaisuuksiksi. Miesten ja naisten sekä lasten kanssa työskentelyyn tarvitaan kuhunkin omat menetelmänsä. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 145-146.) Tämänkaltaisesta palvelukokonaisuudesta on kysymys myös Lyömättömän Linjan avopalvelumalli hankkeessa.

8.7 Projektiin liittyvä yhteistyö ja sen tuoma lisäarvo yksikön toimintaan

Lyömättömän Linjan väkivallan käsittelyyn erikoistuneet palvelut koettiin haastatteluissa sellaisina, joita ei varsinaisesti aiemmin ole ollut kunnassa saatavilla. Yhteistyö oli kaikkien haastateltavien mielestä alkanut positiivisesti. Työparityöskentelyssä Lyömättömän Linjan työntekijällä oli havaittu olevan kyky kysyä asiakkailta sellaisia täsmäkysymyksiä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyen, joita työntekijä itse ei olisi osannut siinä tilanteessa kysyä. Kunnan perhetyöntekijöiden ollessa usein naisia, niin miespuolisen henkilön mukanaololla koettiin olevan merkitystä miesasiakkaiden kohtaamisessa. Lyömättömän Linjan työntekijöiden kyky keskustella väkivaltaan liittyvistä asioista saattoi toimia myös asiakkaita motivoivana tekijänä avun piiriin hakeutumisessa. Silloin, kun tarvitaan erikoistunutta osaamista, nimenomaan väkivallasta ja sen seurauksista keskustelemisessä sekä väkivallasta toipumisen tukemisessa, niin perusmuotoisen perhetyön mahdollisuudet ovat rajalliset. Tällaisissa tapauksissa arvostetaan erikoistunutta osaamista ja terapeutista työtettä juuri näillä osa-alueilla. Työntekijät arvostivat myös mahdollisuutta ottaa puhelimitse yhteyttä Lyömättömään Linjaan konsultoidakseen heitä kysymällä neuvoa tai mielipidettä asiakastyössä esiin tulevissa hankalilta tuntuvissa tilanteissa.

8.8 Väkivaltatyön ja Lyömättömän Linjan kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen

Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluista löytyy paljon perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvää osaamista ja tietoa. Perhe- ja lähisuhdeproblematiikan monimuotoisuuden ja Suomessa aiemmin harvinaisempien väkivallan muotojen lisääntymisen vuoksi tiedon päivittämistä ja syventämistä tarvitaan kokeneidenkin työntekijöiden kohdalla. Nurmijärven kunnalla on ole-

massa oleva yhteistyösuhde väkivaltatyöhön erikoistuneihin tahoihin kuten Lyömättömään Linjaan ja Rikosuhripäivystykseen. Yhteistyössä heidän kanssaan järjestettäviä tai heidän verkostoidensa kautta tietoon tulevia koulutuksia tulisi edelleen hyödyntää intensiivisemmin ja tarjota kaikille halukkaille työntekijöille heidän osaamistasonsa huomioon ottavaa perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvää syventävää koulutusta.

Toinen tutkimushaastattelussa esille tullut kehittämisen kohde on Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluissa työskentelevän henkilökunnan tietoisuuden lisääminen Lyömättömän Linjan palveluista. Haastatteluhetkellä yhteistyöstä Lyömättömän Linjan kanssa oli positiivisia kokemuksia ja palveluille koettiin olevan tarvetta, mutta yhteistyön mahdollisuuksien tuntemisessa koko laajuudessaan oli vielä puutteita. Moniammatilliseen väkivallan torjumiseen ja väkivaltaa kokeneiden auttamiseen tähtäävä työ edellyttää Lidmanin (2017, 28-29) mukaan toimijoilta toisensa ammattikentän tuntemusta. Yhteistyön tuomien mahdollisuuksien tehokkaamman käytön mahdollistamiseksi tulisi Lyömättömän Linjan työntekijöiden käydä tiiviimmin keskustelemassa konkreettisista yhteistyömahdollisuuksista esimerkiksi tiimipalavereissa, jossa työntekijät ovat paikalla laajasti. Työntekijöiden tietoisuuden lisääntyessä he voivat välittää tehokkaammin palveluja koskevaa tietoa myös asiakkailleen. Myös asiakasyhteistyöhön liittyvää tiiviimpää yhteydenpitoa Lyömättömän Linjan ja lähettävän tahon välillä on tarpeen vahvistaa, jotta siirtyminen palveluntarjoajalta toiselle ja mahdollisesti takaisin lähettävän tahon palveluihin sujuisi saumattomasti.

Suosittelena lisäksi Lyömättömälle Linjalle myös kirjallisen esitteen suunnittelemista asiakaskäyttöön. Esite voisi olla saatavilla asiakkaille tarkoitetuissa odotustiloissa ja työntekijöillä olisi myös mahdollisuus antaa sellainen asiakkaalle luettavaksi suullisen kertomisen lisäksi. Lisäksi Nurmijärven lähisuhdeväkivaltatyön tukiryhmän toiminnasta tiedottaminen työntekijöille aiempaa tehokkaammin vaikuttaisi tutkimuksen perusteella olevan tarpeellista. Kolmella haastatteluun osallistuneella ei esimerkiksi ollut selvää onko kunnassa lähisuhdeväkivaltatyötä koordinoiva taho.

Haastatteluun osallistuneilla työntekijöillä oli lisäksi kullakin omat näkemyksensä väkivaltatyön yleisistä kehittämistarpeista. Yksi haastateltava kaipasi väkivaltakokemusten traumatisoimien ihmisten, erityisesti lasten kohtaamiseen ohjeistusta ja välineitä. Hän koki, että monenlaisen häiriökäyttäytymisen taustalla saattaa olla väkivallan aiheuttama trauma, jota ei ole käsitelty. Hänen kanssaan samoilla linjoilla oli myös lastensuojelusta vastaava sosiaaliryhmän johtaja. Suuren työmäärän aiheuttama resurssipulan koettiin myös rajoittavan työntekijän mahdollisuutta syventyä yksittäiseen asiakastapaukseen riittävän hyvin. Lisäksi nousi esille monikulttuurisuuden liittyviä haasteita, kuten romanien parissa tehtävä väkivaltatyö ja maahanmuuttajien lisääntyneen määrän mukanaan tuomiin haasteisiin vastaaminen. Monikulttuurisuus edellyttää myös Ensi- ja turvakotien liiton (2006, 146) mukaan työntekijöiltä aikaisempaa monipuolisempaa osaamista.

9 Pohdinta

Opinnäytetyöni aihe ja toteutustapa on valittu työelämän yhteistyökumppanina toimivan Lyömätön Linja Keravalla hankkeen projektipäällikön kanssa yhteisymmärryksessä. Olen informoinut työelämäkumppania prosessin etenemisestä ja tarjonnut heille mahdollisuuksia vaikuttaa opinnäytetyön teoreettisen tietoperustan rakenteeseen sekä tutkimuksen painopisteisiin, mutta he antoivat minulle vapauden muodostaa työstä tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta ilmiön parissa tehtävä ammatillinen työskentely oli minulle entuudestaan tuntematon aihealue, joten tämä toi mukanaan omat haasteensa. Toisaalta se myös pakotti minut tutustumaan aiheeseen syvällisemmin omatoimisesti ja kehitti ammatillisesti.

Opinnäytetyön aihepiirin ollessa laaja ja monitahoinen sekä tutkimuksen kohdistuessa kahden eri tahon yhteistyön tuottamiin hyötyihin edellytti opinnäytetyön tietoperusta laajaa taustoitettavaa tietoa. Haasteenani olikin kiinnittää jatkuvaa huomiota teoreettisen viitekehyksen ja työn taustoituksen rajaamiseen. Opinnäytetyöprosessi kaikkine vaiheineen oli kokonaisuudessaan suuritöisempi ja aikaa vievämpi kuin osasin odottaa, mutta pidän tämän prosessin läpikäymistä kasvattavana kokemuksena, joka edisti tutkimuksellisen osaamisen ja opinnäytetyön aihepiiriä koskettavien osa-alueiden tuntemuksen lisäksi ammatillista kasvuani.

Opinnäytetyöni teoreettisessa tietoperustassa olen käyttänyt erityistä huolellisuutta asiasisällön referoinnissa alkuperäisen lähteen sanoman mukaisesti. Myös tutkimusaineiston tulkinnessa käytin aikaa huolelliseen tulosten analysointiin mahdollisimman todellisuutta vastaavien tulosten saavuttamiseksi. Opinnäytetyön toteuttamisessa yksin oli hyvät ja huonot puolensa. Hyvinä puolina pidän opinnäytetyön tekemiseen liittyvän päätöksenteon yksinkertaisuutta ja työn tekemisen aikataulutuksen järjestämistä omien mahdollisuuksieni mukaan. Toisaalta tehdessä opinnäytetyötä yhdessä toisen opiskelijan kanssa olisi ollut mahdollisuus mielipiteiden ja näkemysten vaihtoon opinnäytetyön rakenteesta ja sisällöstä sekä johtopäätöksistä, mikä olisi voinut tuoda lisää ulottuvuutta opinnäytetyön sisältöön. Kahden opiskelijan olisi myös ollut mahdollista jakaa työtaakkaa, jolloin työ olisi ollut suoritettavissa nopeammassa aikataulussa.

Nurmijärven sosiaalityön johtajan asiantuntijahaastattelu tapahtui ensimmäisellä haastattelukerralla, mistä oli lisääntyneen tiedon muodossa hyötyä sen jälkeen tapahtuvien työntekijähaastattelujen toteuttamisessa. Lisää syvyyttä opinnäytetyöhön olisi toki tuonut, mikäli olisin haastatellut sosiaalityön johtajaa vielä uudelleen työntekijähaastatteluissa esille tulleiden asioiden pohjalta. Toisaalta opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä yhteistyöstä Lyömättömän Linjan projektin kanssa, joten siihen ydinkysymykseen lisähaastattelu ei todennäköisesti enää olisi tuonut lisäarvoa.

9.1 Opinnäytetyö prosessi

Opinnäytetyöprosessi lähti liikkeelle siten, että Paasikiven nuorisokylän säätiö tarjosi Lyömätön Linja Keravalla 2016-2018 projektiin liittyvää opinnäytetyöaihetta Laurea ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Pidin perhe- ja lähisuhdeväkivallan katkaisemiseksi, siitä toipumisen tueksi ja väkivallan ennalta ehkäisemiseksi tehtävää työtä ajankohtaisena ja tärkeänä, joten otin ilmoituksen perusteella yhteyttä projektipäällikköön, joka kertoi lisää tarjolla olevasta opinnäytetyömahdollisuudesta. Sovimme myös tapaamisesta, jossa oli mukana projektipäällikön ja allekirjoittaneen lisäksi projektissa työskentelevä väkivaltatyöntekijä. Marraskuun 2017 lopulla järjestetyssä tapaamisessa käytyjen keskustelujen kautta opinnäytetyön aihe tarkentui ja suunnitteluprosessi lähti liikkeelle. Tapaamisessa keskustelimme myös ryhmähaastattelusta mahdollisena tutkimusaineiston keräämisen menetelmänä, mutta tulimme siihen tulokseen, että haastatteleamalla kohderyhmän jäseniä yksitellen, saan tarkemman käsityksen kunkin haastateltavan omista kokemuksista ja näkemyksistä. Toki ryhmähaastattelu olisi tuonut toisenlaisen ulottuvuuden tutkimukseen, mutta käytettävissä olevan ajan ja resurssien ollessa rajallisia tämän tutkimuksen puitteissa ei ollut mahdollista toteuttaa molempia haastattelumuotoja.

Prosessi eteni siten, että tapasin marras- joulukuun vaihteessa 2017 Laurea ammattikorkeakoulun nimeämän opinnäytetyöohjaajani ensimmäisen kerran. Hänen kanssaan keskustelimme tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten määrittelemisestä opinnäytetyön kannalta tarkoituksenmukaiseen muotoon. Seuraavat kolme kuukautta keräsin materiaalia ja tutustuin tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen kannalta relevanttiin lähdemateriaaliin sekä kirjoitin opinnäytetyösuunnitelmaa, jonka sisältöön sain opinnäytetyö ohjaajaltani rakentavaa palautetta. Opinnäytetyösuunnitelma valmistui lopulliseen muotoonsa helmikuussa 2018.

Esitin opinnäytetyö suunnitelman suullisesti opinnäytetyösuunnitelmaseminaarissa helmikuun 2018 lopussa. Samana päivänä osallistuin myös Lyömättömän Linjan sekä Rikosuhripäivystyksen yhdessä järjestämän perhe- ja lähisuhdeväkivaltakoulutuksen palautekeskusteluun Keravan Lyömättömän Linjan tiloissa. Paikalla oli minun lisäksi edustaja Rikosuhripäivystyksestä ja kolme Lyömättömän Linjan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan erikoistunutta työntekijää sekä Lyömätön Linja Keravalla 2016- 2018 projektin päällikkö, joka toimii myös opinnäytetyöni ohjaajana työelämän puolelta. Palautekeskustelu syvensi käsitystäni perhe- ja lähisuhdeväkivallasta ilmiönä ja hyödytti opinnäytetyön painopisteiden tarkentamisessa ja teoreettisen viitekehyksen rajaamisessa.

Samalla sain Lyömättömän Linjan projektipäälliköltä Nurmijärven lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtajan yhteystiedot ja otin yhteyttä häneen. Hän ehdotti muutamaa työntekijää, jotka olivat olleet yhteistyössä Lyömättömän Linjan projektin työntekijöiden kanssa ja olivat siten soveltuvia haastateltavaksi. Otin heihin yhteyttä sähköpostitse ja tiedustelin heidän halukkuuttaan osallistua haastatteluun. Sain sovittua sopivat haastatteluajat neljän työntekijän

kanssa ja pääsin aloittamaan haastattelut maaliskuun 2018 puolivälissä. Haastattelut toteutettiin kahdella eri kerralla Nurmijärven perhe- ja sosiaalipalveluiden tiloissa. Haastattelujen litterointi ja analysointi oli tarkoituksenmukaista tehdä pian haastattelujen jälkeen, joten litteroin ja analysoin kunkin haastattelun heti haastattelua seuraavien vuorokausien aikana. Varmistin myös lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtajan haastattelusta kokoamassani tiivistelmässä olevien tietojen oikeellisuuden lähettämällä sen hänelle sähköpostitse tarkistettavaksi.

9.2 Opinnäytetyön tuottama hyöty ja jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyön tuottamaa tietoa on mahdollisuus hyödyntää Lyömättömän Linjan perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämisessä ja tehostamisessa sekä Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalipalveluissa väkivaltatyön kehittämiseksi. Työelämän yhteistyökumppanina toimivan Lyömättömän Linja Keravalla 2016-2018 projektin päällikkö on arvioinut opinnäytetyön hyödylliseksi kuntien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisessä sekä väkivaltatyön tärkeyden perustelemisessa. Opinnäytetyössä esille tuoduista asioista voivat hyötyä myös muut kunnat, joissa halutaan kehittää perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä siitä aiheutuvien haittojen vähentämiseen tähtäävän työn järjestäminen on kuntien vastuulla, joten väkivaltatyön kehittämistä koskevat tutkimukset ovat lähtökohtaisesti arvokasta tietoa kunnille ja muille väkivaltatyöhön erikoistuneille tahoille. Kuntien olosuhteet ja käytössä olevat palvelut vaihtelevat alueittain, mutta tämä opinnäytetyö tukee aiempien tutkimusten tuottamaa tietoa siitä, että väkivaltaan erikoistuneiden palveluiden hyödyntäminen kunnan peruspalvelujen lisänä edistää kunnissa tehtävää väkivaltatyötä ja parantaa perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolien mahdollisuuksia saada apua tilanteeseensa.

Pohtiessani opinnäytetyölleni mahdollista jatkotutkimuksen aihetta tuli ensimmäisenä mieleeni, että kokisin mielenkiintoisena tutkia Nurmijärven kunnan ja Lyömättömän Linjan yhteistyössä kehitteillä olevan perhe- ja lähisuhdeväkivallan vaikutuspiiriin joutuneen lapsen auttamisen mallia. Tutkimus olisi toteutettavissa sen jälkeen, kun se on otettu käyttöön ja mallin käyttämisestä olisi saatavilla sekä työntekijöiden kokemuksiin perustuvaa tietoa, että asiakas- kokemuksiin. Erilliset tutkimukset voisivat kohdistua työntekijöiden kokemuksiin ja asiakasperheiden kokemuksiin. Asiakkaiden ja asiakasperheiden osalta tutkimukseen voisi sisältyä mahdollisuuksien mukaan myös pidempiaikainen seurantatutkimus, jonka avulla saataisiin tietoa asiakkaiden kokemaan hyötyyn pidemmällä aikavälillä. Asiakkaidenkin voi joissain tapauksissa olla helpompi reflektoida kokemaansa, kun akuutista tilanteesta on kulunut jo jonkin aikaa.

Lähteet

Painetut

Alastalo, Marja & Åkerman, Maria (2010). Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.), Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, Pertti 1999: Laadullinen tutkimus. 3. painos. Tampere: Vastapaino

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35.

Hagelberg, V. 1996. Perheväkivalta. Teoksessa Kjällman, P., Lahti, P., Nurmi, E. & Pilkama, A. (toim). Loukattu minuus. Tietoa ja tukea rikoksen uhreille. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Hakala, J. 2015. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, sivut 14-26.

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1982. Teemahaastattelu. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi

Holmberg, T. 2000. Lapset ja perheväkivalta. Opas vanhemmille, lastensuojelun ammattilaisille ja muille lasten kanssa työskenteleville. Stakes / Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti. Helsinki: Lasten keskus.

Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa. Helsinki: SMS Tuotanto Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karhuvaara, M., Kaitue, S. & Ruuhilahti, S. 2013. Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Keisala, H. 2006. Parisuhdeväkivalta moniammatillisen työn kohteena. Arviointitutkimus Espoon yhteistyöverkoston ja Lyömättömän Linjan toiminnasta parisuhdeväkivallan lopettamiseksi. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Osuus-kunta vastapaino.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2010. Kehittämistyön menetelmät. 1.-2. Painos. Helsinki: WSOYPro Oy.

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki, käytäntö ja soveltaminen. 2. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Vilen, M.; Seppänen, P.; Tapio, N. & Toivanen, R. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa / Kirjapaja.

Älä lyö lasta! 2010. Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toiminta-ohjelma 2010-2015. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7.

Sähköiset

Ensi- ja turvakotien liitto. 2018. Ensi- ja turvakotien liitosta apua hakeneita ennätysmäärä. Viitattu 7.5.2018. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/ensi-ja-turvakotien-liitosta-apua-hakeneita-ennatysmaara/>

Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999. Finlex, valtiosopimukset. Viitattu 1.5.2018. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063/19990063_2#idp450835680

Haaste 2011. Lähisuhdeväkivalta voi katketa viranomaisten yhteistyöhön. Haaste, lehtiarkisto: Haaste 4/2011. Viitattu 23.3.2018. <http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42011/lahisuhdevakivalta-voikatketaviranomaistenyhteistyohon.html>

Heiskanen, M. & Ruuskanen, E. 2010. Tuhansien iskujen maa: Miesten kokema väkivalta Suomessa. Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI). Julkaisusarja No. 66. Viitattu 13.2.2018. http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KHnLcUwR/Full_report_66.pdf

Ihmisoikeudet.net 2018. Euroopan ihmisoikeussopimus. Viitattu 19.4.2018. <http://www.ihmisoikeudet.net/ihmisoikeussopimukset/alueelliset-ihmisoikeusjarjestelmat/eurooppa-ja-ihmisoikeudet/euroopan-neuvosto/euroopan-ihmisoikeussopimus/>

Joutsen, T. 2016. Käänteinen Nurmijärvi-ilmio: Nyrkki heiluu kotiseinien sisällä. Nurmijärven Uutiset. Viitattu 23.4.2018. <https://www.nurmijarvenuutiset.fi/artikkeli/459496-kaanteinen-nurmijarvi-ilmio-nyrkki-heiluu-kotiseinien-sisalla>

Kajaanin ammattikorkeakoulu. Teemoittelu. Viitattu 20.12.2017. <http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta/teemoittelu>

Lastensuojelulaki (417/2014). Viitattu 21.12.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lidman, S. 2017. Kuka ottaa vastuun? Naisiin kohdistuva väkivalta ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutuminen. Helsinki: Amnesty International, Suomen osasto. Viitattu 25.12.2017. <https://frantic.s3.amazonaws.com/amnesty-fi/2017/01/Amnestyn-kuntaselvitys-naisiin-kohdistuvasta-vaikivallasta.pdf>

Lyömätön Linja. 2018. Tukea ja apua perheväkivallan osapuolille. Viitattu 26.4.2018. https://www.nurmijarvi.fi/filebank/19560-Lyomaton_linja.pdf

Nettiturvakoti. Rikoslain 21 luku, pahoinpitelyt. Viitattu 22.12.2017. https://www.turvakoti.net/site/?lan=1&page_id=188

Nietola, V.2011. Väkivaltatyö asiantuntijayhteistyönä. Turun Yliopisto: Lisensiaatin tutkimus. Viitattu 26.12.2017. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=bf3e2484-5304-445e-bddd-7874e9da4b66>

Nurmijärven kunnan hyvinvointikertomus. Nurmijärvi - LAAJA HYVINVOINTIKERTOMUS 2017 - 2020. Viitattu 23.4.2018. <http://nurmijarvi02.hosting.documenta.fi/kokous/20174563-11-1.PDF>

Nurmijärvi. 2016. Matalan kynnyksen palveluilla ehkäistään lähisuhdeväkivaltaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Viitattu 24.4.2018. https://www.nurmijarvi.fi/ajankohtaista/7791/matalan_kynnyksen_palveluilla_ehkaistaan_lahisuhdevakivaltaa_ja_naisiin_kohdistuvaa_vakivaltaa

Nurmijärvi. 2018. Perhe- ja sosiaalipalvelut. Viitattu 26.4.2018. https://www.nurmijarvi.fi/perhe_ja_hyvinvointi/perhe_ja_sosiaalipalvelut

Nurmijärvi. Perheiden tukeminen ja lastensuojelu. Viitattu 20.4.2018. https://www.nurmijarvi.fi/perhe_ja_hyvinvointi/perhe_ja_sosiaalipalvelut/lasten_nuorten_ja_perheiden_palvelut

Nurmijärvi pähkinänkuoressa 2016. Nurmijärvi on ilmiö. Viitattu 24.4. 2018.

https://www.nurmijarvi.fi/filebank/15628-Taskutilasto_2016.pdf

Poliisi. 2015. Hätähuutoja ja vanhoja kasvatustapojen menetelmiä. Viitattu 1.5.2018.

https://www.poliisi.fi/itauusimaa/tiedotteet/1/0/hatahuutoja_ja_vanhoja_kasvatustapojen_menetelmia_31655

Pääkaupunkiseudun turvakoti ry. Lähisuhde- ja perheväkivalta. Viitattu 22.12.2017.

<http://paakaupunginturvakoti.fi/lahisuhde-ja-perhevakivalta/>

Rikksentorjuntaneuvosto. Lähisuhdeväkivalta. Viitattu 29.1.2018. <http://rikksentorjunta.fi/lahisuhdevakivalta>

Rikoslaki (39/1889). Viitattu 19.12.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, Tampereen yliopisto. Viitattu 8.3.2018. http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Viitattu 28.12.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen. Viitattu 23.12.2017. <http://stm.fi/lahisuhde-ja-perhevakivalta>

Sosiaali- ja terveysministeriö & Etelä-Suomen lääninhallitus. 2007. Ota väkivalta puheeksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Viitattu 17.1.2018. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/111334/Ota%20v%C3%A4kivalta%20puheeksi%20ohjeet%20työntekij%C3%B6ille.pdf?sequence=1>

Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto 2008. Lähisuhde ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Hakupäivä 24.2.2014. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74213/Julk_2008_9_perhevakivaltatyon_suosittukset_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

STT Info. 2017. Väkivaltaa ei huomioida riittävästi huoltajuspäätöksissä. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 17.4.2018. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/mediainfo-2311-vakivaltaa-ei-huomioida-riittavasti-huoltajuspaaatoksissa?publisherId=3741&releaseId=64673509>

Suomen mielenterveysseura. Väkivalta tuo pelon perheeseen. Viitattu 19.2.2018.
<https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-elamantilanteet/vakivalta/vakivalta-tuo-pelon-perheeseen>

Suomen perustuslaki (731/1999). Viitattu 2.1.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=2342-9151. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2016. Helsinki: Tilastokeskus (viitattu: 1.2.2018).
http://www.stat.fi/til/rpk/2014/15/rpk_2014_15_2015-05-28_tie_001_fi.html

Suomen YK-liitto 2016. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Viitattu 2.1.2018.
http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/ioj_2016_fi_web.pdf

THL. 2017(a). Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on? Viitattu 15.12.2017.
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivalan_ehkaisytyo/lahisuhde

THL 2017(b). Sukupuolten tasa-arvo; Kansainväliset sopimukset. Viitattu 23.12.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/tasa-arvolaki/kansainvaliset-sopimukset>

Tiellä sananvapauten. Suomi liittyy Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Viitattu 1.5.2018.
<https://sananvapauten.fi/artikkeli/2821>

Tilastokeskus. 2017. Kuntien avainluvut. Viitattu 26.4.2018.
<https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=543>

Tutkimuseettinen Neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Viitattu 13.3.2018.
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Väestöliitto. Mies väkivallan kokijana. Viitattu 19.2.2018. http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/vakivallan-uhrit/mies-vakivallan-kokijana/

Julkaisemattomat

Rikosuhripäivystys & Lyömätön Linja. Lähisuhdeväkivalta, Yhteinen työmme koulutusmateriaali.

Sirkiä, J. 2018. Lyömätön Linja Keravalla 2016 -2018 projektipäällikkö Jouni Sirkiän kokoama palvelukuvaus Keravan Lyömättömän Linjan palveluista.

Tervanen, J.2018. Nurmijärven kunnan lastensuojelusta vastaavan sosiaalityön johtajan haastattelu 14.3.2018. Nurmijärven virastotalo. Nurmijärvi

Taulukot

Taulukko 1. Perhe- ja parisuhdeväkivallan uhrin 2010-2014 (Suomen virallinen tilasto 2016). 27

Taulukko 2. Kumppaniin kohdistunut väkivalta Tilastokeskuksen tutkimuksessa vuonna 2009-2010 (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 19). 28

Taulukko 3. Vanhempiansa väkivallan kohteeksi joutuneet alaikäiset vuonna 2016 (Suomen virallinen tilasto 2016). 29

Liitteet

Liite 1: Suostumus tutkimushaastatteluun	69
Liite 2: Teemahaastattelurunko.....	70

Liite 1: Suostumus tutkimushaastatteluun

SUOSTUMUS TUTKIMUSHAASTATTELUUN

Opinnäytetyön tekijä

Vesa Suokas

vesa.suokas@student.laurea.fi

Sosionomi, Rikosseuraamusala (AMK)

Laurea ammattikorkeakoulu, Tikkurila

Opinnäytetyössä tutkimuksen kohteena on Nurmijärven kunnan perhe- ja sosiaalityössä koetut haasteet, jotka liittyvät perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan. Lisäksi tavoitteena on tutkia Lyömättömän linjan perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen sekä väkivallasta toipumisen tueksi suunnatun projektin tiimoilta tehdyn yhteistyön mahdollisesti tuottamia hyötyjä sekä kehittämistarpeita.

Tiedonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä käytetään teemahaastattelua. Haastattelujen avulla pyritään selvittämään yhteistyön alkamiseen johtaneita tekijöitä ja Lyömättömän Linjan projektityöntekijöiden kanssa tehdyn yhteistyön hyötyjä sekä perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämistarpeita.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistumisensa haastatteluun voi perua milloin vain. Haastatteluaineiston analysoinnin helpottamiseksi haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan kirjalliseen muotoon. Haastatteluissa esille tulevat tiedot ovat luottamuksellisia ja haastatteluaineisto hävitetään heti, kun sitä ei enää tutkimuksen tekemisessä tarvita. Aineiston käsittelyssä varmistetaan, että yksittäiset haastateltavat eivät ole tunnistettavissa tutkimusraportissa.

Suostun osallistumaan tutkimushaastatteluun:

----- . . 2018

Paikka Aika

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Liite 2: Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustatiedot

Haastateltavan ammattinimike

Työskentelyn kesto nykyisessä työtehtävässä

Aikaisempi työskentely työtehtävissä, joka on liittynyt perhe- ja lähisuhdeväkivalta ilmiöön

1. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvä ammatillinen osaaminen

Koulutustausta

Perhe- ja lähisuhdevaltatyöhön liittyvä koulutus sekä sen laajuus suhteessa työtehtäviin

Koulutuksen tarve perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisessa työssä suhteessa yksikön työtehtäviin

2. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyö

Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatilanteiden kohtaamisen yleisyys yksikön työtehtävissä

Tyypilliset perhe- ja lähisuhdeväkivaltatilanteet yksikön työtehtävissä

Väkivallan tunnistamisessa ja dokumentoinnissa hyödynnetyt menetelmät

Väkivallan tunnistamiseen liittyvät haasteet

Väkivallan puheeksi ottamiseen liittyvät haasteet

Toimintaohjeet epätäessä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa ja siihen liittyvät haasteet

3. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyöhön liittyvä palveluohjaus

Kunnassa tehtävän perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn koordinointi

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolien palveluntarpeen arviointi

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolille suunnattujen palveluiden kattavuus

4. Projektiin liittyvä yhteistyö ja saavutetut hyödyt

Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyöhön liittyvä neuvonta

Asiakastapaamisiin liittyvä työparityöskentely

Lyömättömän Linjan tarjoamien palvelujen tuoma lisäarvo

Kunnassa esiintyvä palveluiden tarve suhteessa Lyömättömän Linjan palveluihin

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolien ohjaaminen Lyömättömän Linjan palveluiden piiriin

5. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittäminen

Mahdolliset haasteet nykytilanteessa

Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyöhön liittyvät kehittämissuhteet